

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kultura Neslyšících se zaměřením na hrady a zámky na území
České republiky

Deaf culture focused on visiting castles in the Czech Republic

Olina Pospíšilová

Vedoucí práce:	doc. PhDr. Kateřina Hádková, Ph.D.
Studijní program:	Speciální pedagogika
Studijní obor:	Speciální pedagogika

2020

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Kultura Neslyšících se zaměřením na hrady a zámky na území České republiky* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 23.7. 2020

Chtěla bych poděkovat paní doc. PhDr. Kateřině Hádkové, Ph.D. za cenné rady, ochotu a čas věnovaný mé bakalářské práci.

Další díky patří všem ochotným neslyšícím respondentům a konzultantům, bez kterých by tato bakalářská práce nevznikla.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se věnuje kultuře Neslyšících v České republice. Cílem práce je zkoumání postojů Neslyšících ke kultuře, vztahu Neslyšících k hradům a obecné upozornění na problematiku nedostatečného tlumočení kulturních akcí včetně tlumočených prohlídek na kulturních památkách. Teoretická část se věnuje anatomii ucha, diagnostice sluchového postižení, kompenzačním pomůckám, kategorizaci sluchového postižení dle různých hledisek a přiblížení jednotlivých skupin jedinců se sluchovým postižením. Další kapitola je zaměřena na kulturu Neslyšících, umělecké tlumočení do znakového jazyka a komunitu Neslyšících. Výzkumné šetření v empirické části je smíšeného charakteru – byl využit jak kvantitativní, tak kvalitativní výzkum týkající se názorů neslyšících na jejich kulturu a přístupnost hradů a zámků. Jako metoda k získání dat k výzkumného šetření byl použit dotazník s otevřenými i uzavřenými otázkami, který byl doplněn o překlad do znakového jazyka.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sluchové postižení, Neslyšící, Kultura neslyšících, Přístupnost hradů a zámků

ABSTRACT

This Bachelor thesis is focused Deaf culture in the Czech Republic. The purpose of this paper is examining attitude of the Deaf community towards culture, especially cultural landsites. Secondly, it is supposed to inform about the insufficient translating capacities available considering the access barrier of such cultural events. Theoretical part describes ear anatomy, diagnostics, hearing aids and individual problems and needs of respective handicapped people. Second theoretical part is focused on Deaf cummunity and culture built around it. Emprirical part is based on survey conducted in the Deaf communities around the Czech Republic. This method shows how does this community evaluate the quality of cultural life (visiting castles and chateaus) and what could be done to enhance it.

KEY WORDS

Hearing disability, Deaf, Deaf culture, Castles and Chateaus accessibility

Obsah

ÚVOD.....	8
1 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ	10
1.1 OBECNÉ INFORMACE O SLUCHU	10
1.2 ANATOMIE UCHA	10
1.3 DIAGNOSTIKA VADY SLUCHU	13
1.4 KOMPENZAČNÍ POMŮCKY	17
2 KATEGORIZACE OSOB SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM.....	20
2.1 ROZDĚLENÍ SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ PODLE ZTRÁTY ROZSAHU.....	21
2.2 ROZDĚLENÍ SLUCHOVÝCH VAD PODLE VZNIKU	21
2.3 ROZDĚLENÍ SLUCHOVÝCH VAD PODLE LOKACE	23
2.4 ROZDĚLENÍ DLE HRUBÉHO	24
3 OSOBY SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	25
3.1 NEDOSLYCHAVÍ.....	25
3.2 HLUCHOSLEPÍ.....	26
3.3 ŠELESTÁŘI	28
3.4 RODIČE NESLYŠÍCÍCH DĚTÍ	30
3.5 NESLYŠÍCÍ NEBO NESLYŠÍCÍ?	30
4 KULTURA	31
4.1 KULTURA NESLYŠÍCÍCH	32
4.2 KOMUNITA NESLYŠÍCÍCH	32
4.3 KOMUNIKACE NESLYŠÍCÍCH.....	35
4.4 TLUMOČENÍ.....	38
4.5 UMĚNÍ NESLYŠÍCÍCH	41
4.6 SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY NESLYŠÍCÍCH	48
4.7 NEZISKOVÉ ORGANIZACE	51
4.8 HRADY, ZÁMKY A PŘÍSTUPNOST PRO NESLYŠÍCÍ SPOLEČNOST	52

5 PŘÍSTUPNOST KULTURNÍCH PAMÁTEK PRO NESLYŠÍCÍ	53
5.1 CÍLE VÝZKUMU	53
5.2 METODIKA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	54
5.3 CHARAKTERISTIKA DOTAZNÍKU	55
5.4 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	56
5.5 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	67
ZÁVĚR.....	69
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	71
SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ	74
SEZNAM POUŽITÝCH GRAFŮ	79

Úvod

Mezi základní lidská práva, zakotvena v naší ústavě v Listině základních lidských práv a svobod, patří i právo přístupu ke kulturnímu bohatství. A Česká republika díky své poloze a historii patří mezi země s nejvyšší hustotou hradů a zámků na světě, které jsou dnes součástí onoho kulturního bohatství. Jenže co když někomu jeho zdravotní stav komplikuje nebo i znemožňuje přístup?

V České republice se nachází minorita neslyšících osob, kteří využívají znakový jazyk jako svůj mateřský. Díky této jazykové bariéře nemají plný přístup ke kulturním památkám a ke kulturnímu vyžití.

Tato bakalářská práce se zabývá tématy sluchového postižení a kulturou neslyšících.

První část je věnována obecným informacím týkající se sluchu a sluchovému postižení. Obsahuje popis anatomie ucha, diagnostické metody, které se využívají k určení rozsahu a druhu sluchové vady, charakteristiku kompenzačních pomůcek a dále také rozdělení sluchových vad podle různých kritérií. Představuje jednotlivé sluchové vady konkrétně, popisuje je a přibližuje jejich specifika. V poslední části se teoretická část věnuje kultuře a kulturnímu vyžití jedinců užívajících znakový jazyk. V této kapitole je popsána komunita Neslyšících, její zvyklosti v běžném životě se zaměřením na komunikační specifika s důrazem na komunikaci v kultuře. Právě osobitá kultura, kterou si tato komunita sama vytváří, je v popředí zájmu práce. I přes veškeré nesnáze vznikají knihy od Neslyšících autorů, vystupují Neslyšící tanečníci a vznikají festivaly, které prezentují kulturu Neslyšících v jejich komunitě i mimo ni. Na podporu takových aktivit vzniklo mnoho neziskových organizací, které pomáhají Neslyšícím ve všech oblastech života včetně kultury.

Empirická část zpracovává data získaná od Neslyšících respondentů, týkající se kultury Neslyšících a jejich zájmu o hrady a zámky na území České republiky. Hlavním záměrem empirické části bylo hodnocení kultury pohledem Neslyšících a upozornění, že takto handicapovaní jedinci nemohou získat v České republice totožný zážitek z prohlídky kulturních památek jako slyšící osoba, pokud není zajištěn tlumočník, nebo odpovídající forma komunikace. Důležitou otázkou je, zda mají neslyšící o tento typ kulturního vyžití

skutečný zájem. K získání dat bylo využito dotazníkové šetření, které bylo doplněné o překlad do znakového jazyka a následně byly data zpracována pomocí smíšeného výzkumu. Kombinace kvalitativního a kvantitativního výzkumu zajišťuje větší počet respondentů, ale současně je zachována hloubka výzkumu.

1 Sluchové postižení

“Ucho je příjemcem informací, které jsou kódovány v akustické formě a slouží jako jeden z nejdůležitějších kanálů člověka s okolním světem.” (Šlapák a Floriánová, 1999, s.14).

1.1 Obecné informace o sluchu

Lidské ucho je schopné vnímat zvuk v rozmezí 16 – 20 000 Hz. Veškeré frekvence, uchu neslyšitelné, které jsou nižší hodnoty, než je dolní hranice slyšitelného zvuku, jsou označovány jako infrazvuk, naopak frekvence vyšší než jsou označovány jako ultrazvuk. Za významné lze, dle Lejsky, považovat rozmezí 125 – 8000 Hz, a to z toho důvodu, že v tomto rozmezí se pohybuje frekvence mluvené řeči (Lejska, 2003).

Horáková (2012) interval frekvence mluvené řeči stanovila poněkud odlišně, a to v rozmezí 500 – 2000 Hz. V této souvislosti je nutné vnímat dva extrémy, a sice práh slyšení a práh bolesti.

Práh slyšení je označení pro nejnižší možný akustický signál, které ucho dokáže zpracovat. Tento práh je u každého jedince rozdílný.

Práh bolesti je taková hodnota akustického signálu, která u člověka vyvolá bolestivou reakci. Jedná se o hodnoty, které se pohybují v rozsahu 130 – 140 dB (Malý aj., 2010).

1.2 Anatomie ucha

Ucho je rozděleno do tří částí, a to na zevní, střední a vnitřní ucho.

Zevní ucho (auris externa)

Zevní ucho je tvořeno boltcem a zevním zvukovodem a od středního ucha je odděleno bubínkem (*membrana tympani*) (Druga aj., 2013).

Boltec (*auricula*) je tvořen elastickou chrupavkou, s jedinou výjimkou, a to je ušní lalůček, který chrupavčitý základ nemá. Tato chrupavka má mnoho výčnělků a sníženin. Lejska (2003) tvrdí, že boltec nemá na proces slyšení žádný vliv. Jeho velikost a tvar se u jednotlivců různí.

Zevní zvukovod (*meatus acusticus externus*) je tvořen kanálkem, který u dospělého člověka má velikost v rozmezí 2,5 až 3 centimetrů. Dá se rozdělit na dvě části. První část, která navazuje na ušní boltec, je stále chrupavčitého charakteru. Druhá část už je tvořena spánkovou kostí a je ukončena bubínkem.

Funkcí zevního zvukovodu je vedení zvukových vln dále do středního ucha. Horáková (2012, s.16) dále uvádí *“Jeho délka, průměr a tvar mají vliv na množství akustické energie, což je nutné zohledňovat při korekci sluchových vad u dětí, kterým zvukovod roste a mění nejen svůj tvar, ale i množství a charakter převedené akustické energie.”*

V zevním zvukovodu se také nalézají chloupky a malé žlázy, produkující ušní maz. Jejich funkce je především ochranná, aby se do ucha nedostaly nečistoty, například prachové částice (Hroboň aj., 1998).

Střední ucho (*auris media*)

Střední ucho je samostatná dutina, ve skalní kosti, začínající bubínkem, obsahující tři kůstky (nejmenší kosti v lidském těle), dva svaly a také dvě ústí.

Bubínek (*membrana tympani*) je oddělovacím prvkem mezi zevním a středním uchem. Tato tenká membrána (0,1 mm), která je oválného tvaru v rozměrech 9 – 10 mm na 8 – 9 mm, má specifický tvar nálevky. Když zvuk dolehne k bubínku, rozkmitá ho a tím pádem se akustická energie mění na energii mechanickou. Díky této přeměně energií mohou být rozpořehovány kůstky a sluchový proces může pokračovat.

Sluchové kůstky jsou tři-kladívko (*malleus*), kovádlínka (*incus*) a třmínék (*stapes*), spojeny dvěma subtilními klouby. Celý tento systém, je chráněn svalem třmínkovým a napínačem bubínku. Kladívko přímo doléhá na bubínek a chvění bubínku je tedy převedeno do soustavy kůstek, které následně rozkmitají tekutiny ve vnitřním uchu. Celý oddíl středního ucha je ukončen oválným okénkem, na které dopadá třmínék (Druga aj., 2013).

Střední ucho je také propojeno s nosohltanem tzv. Eustachovou trubicí. Eustachova trubice vyrovnává tlak, který je vyvíjen na bubínek, proto aby byl bubínek v ideálním napětí pro přijímání akustických vln (Lejska, 2003).

Vnitřní ucho (auris interna)

Vnitřní ucho se nachází ve skalní kosti, a z části také v kosti spánkové-sluchové ústrojí je tedy dobře chráněno před úrazy. Vnitřní ucho se dá rozčlenit na kostěný a blanitý labyrint. Mezi těmito dvěma labyrinty se nachází tekutina zvaná perilymfa a pouze uvnitř blanitého labyrintu se nachází tekutina zvaná endolymfa. Ve vnitřním uchu je uloženo nejen sluchové ústrojí, ale také ústrojí rovnovážné.

Kostěný labyrint je definován třemi částmi-kostěným hlemýžděm (*kochlea*), vestibulum a třemi polokruhovitými kanálky (*canales semicirculares*). Kostěný hlemýžď je kanálek, který je dvaapůlkrát stočen a slouží jako jakási forma pro blanitý hlemýžď. Vestibulum obsahuje pět skulin, díky kterým je propojen s polokruhovitými kanálky a dále také jednu skulinu v přední části, kterou je spojen s kostěným hlemýžděm.

Blanitý labyrint, který se nachází v kostěném pouzdře, je menší a zbylý prostor je vyplněn perilymfou. Tato kapalina je velmi důležitá pro proces slyšení. Díky tomu, že jí třmínek rozpohybuje, může být zvuk přenášen k vláskovým buňkám. K blanitému labyrintu dále přiřazujeme další části jako tři polokruhovité kanálky, dva váčky vejčité a kulovité. Další důležitou kapalinou v procesu slyšení je endolymfa, která se nachází uvnitř blanitého hlemýždě i labyrintu.

Blanitý hlemýžď (*labyrinthus membranaceus*), který je uložen v kostěném hlemýždě, je rozdělen horizontálně membránou na dva oddíly. Nachází se zde Cortiho orgán, obsahující zevní a vnitřní vláskové a podpůrné buňky. Zevní a vnitřní vláskové buňky mají odlišné umístění, jiný tvar, odlišný počet i rozdílnou funkci. Zevní vláskové buňky jsou uloženy po bočních stranách Cortiho orgánu ve 3–4 řadách v přibližném počtu 12 – 15 tisíc. Jejich tvar je cylindrického typu a fungují jako kochleární zesilovač zvuku. Vnitřní vláskové buňky, které jsou v jedné linii, se nachází v obklopení zevních vláskových buněk. Jejich tvar je spíše hruškovitého typu v počtu 1500 vnitřních vláskových buněk. Každá vnitřní vlásková buňka má na svém povrchu 50-60 vlásku (stereocilie), které fungují jako senzory sluchového procesu. Lejska (2003, s.17) říká toto: “*Sluchové buňky jsou jediné buňky v lidském těle, které umí převádět mechanickou energii zvuku na bioelektrickou.*”

K těmto buňkám je rozvětven osmý hlavový nerv, tzv. sluchový nerv (*nervus vestibulocochlearis*), který přebírá informace nejen o zvuku, ale také impulsy o vnímání rovnováhy a pozici hlavy v prostoru. K poškození sluchového nervu může dojít při požití ototoxických antibiotik, při zánětech nebo vystavení nadměrnému hluku.

1.3 Diagnostika vady sluchu

K diagnostice případných vad sluchu je přistupováno již od útlého věku, kde prvotní vyšetření je prováděno již u novorozenců, během jejich screeningu na dětských odděleních nebo na specializovaných neonatologických odděleních nemocnic. V rámci těchto preventivních vyšetření je využívána metoda otoakustických emisí, která pomáhá detekovat případnou nefunkčnost vláskových buněk. V případě zjištění jakékoliv nejasnosti jsou pro stanovení správné diagnózy naplánovány další vyšetření vedoucí ke stanovení správné diagnózy.

Pro správný rozvoj dítěte je velmi podstatné stanovení správné diagnózy v co nejnižším věku. Jestliže dítě nebude mít dostatek náležitých podnětů, některá mozková centra (u dětí se sluchovým postižením v největší míře centrum sluchu a syntax) se nerozvinou. Včasná diagnóza je také podstatná pro vhodnou rehabilitaci, navazování příslušné komunikace a rozvoj společenských vztahů (Hrubý, 1999).

„Diagnostika sluchového postižení má tři cíle: objevení sluchové vady, odhalení velikosti vady, zjištění příčiny vady.“ (Hrubý, 1999, s.46).

Správné diagnostice sluchového postižení se věnuje medicínské odvětví zvané audiologie, které se zaměřuje na fyziologické atributy lidského sluchu, které jsou zjišťovány v rámci ať už objektivních tak subjektivních audiometrických metod vyšetření.

Subjektivní audiometrie je soubor testů, při kterých je nezbytná vědomá spolupráce s vyšetřovaným, která při objektivních technikách vyšetření není nutná.

Objektivní audiometrické vyšetření

Mezi objektivní audiometrické metody vyšetření lze řadit:

- Tympanometrie
- Otoakustická emise
- ERA

Tympanometrie funguje na principu měření tlaku v oblasti bubínku. Vyšetření probíhá za pomoci gumové sondy, která zapříčiní zamezení šíření zvuku. V sondě se nachází tři trubičky. Pomocí první trubičky se vytváří podtlak či přetlak, druhá vede akustický signál o stále totožné hodnotě, třetí měří hodnotu odraženého akustického signálu od bubínku (Hrubý, 1999).

Výsledek tympanometrie je stanovení pevnosti bubínku, situace tlaku ve středouší a stavu středoušních kůstek (Horáková, 2012).

Zjištěné informace se zanášejí do specifického grafu nazývaný se tympanogram (Hrubý, 1999), pomocí kterého je lékař posléze schopen určit diagnózu (Horáková, 2012).

Otoakustické emise je název vyšetřovacího postupu, díky kterému lze zjistit funkčnost vláskových buněk již 24 hodin po narození dítěte (Horáková, 2012).

Celý tento proces je založen na principu funkce vláskových buněk, které jsou schopny zvuk přijímat ale v malé míře také zvuk vydávat (Hrubý, 1999). Dle množství vydaného zvuku lze určit, zda jedinec trpí sluchovým postižením či nikoliv. Toto vyšetření ovšem neodhalí místo vady sluchu ani stupeň postižení (Horáková, 2012).

Otoakustické emise je možno rozdělit na evokované otoakustické emise (EOAE) či spontánní otoakustické emise (SOAE). Evokované otoakustické emise vznikají v důsledku krátkého externího zvukového podnětu, který vyvolá reakci, kdežto spontánní otoakustické emise jsou samovolné ovšem velmi jemné (Hrubý, 1999).

ERA je vyšetření založené na audiometrickém vyšetření z elektrické odezvy. ERA je zkratka pro “*Electric Response Audiometry*”, což je všeobecný název. Dalšími vyšetřeními jsou **BERA**, **CERA**, **SSEP**, které se již zabývají konkrétními problematickými místy. BERA “*Brainstem Evoked Responses Audiometry*” se zabývá vyvolanými reakcemi v mozkovém kmeni, zatímco CERA “*Cortex Electric Response Audiometry*” se věnuje oblasti mozkové kůry. SSEP “*Steady State Evoked Potentials*”, je specifická metoda určení stabilních vyvolaných potenciálu (Horáková, 2012).

Subjektivní metody vyšetření sluchu

Během subjektivních vyšetření sluchu je nutné, aby vyšetřující lékař dbal, na minimalizaci využívání ostatních smyslů dítěte a vyšetření se tedy skutečně týkalo pouze sluchu. V důsledku sluchového postižení, je dítě schopno vnímat určité podněty jinými smysly. „*Zásadou je, že při vyšetřování sluchu se v okolí dítěte nesmí měnit vůbec nic jiného než právě jenom zvuk. Příroda totiž obvykle vynahradí dítěti ztrátu jednoho smyslu zvýšenou citlivostí smyslů ostatních. Sluchově postižené děti jsou obvykle mimořádně vnímavé na optické podněty, závaný vzduchu a sebemenší vibrace.*” (Hrubý, 1999, s. 47)

Vyšetřující lékař může již během vstupního rozhovoru získat podezření, že má příchozí problém se sluchem, a to v důsledku špatného dorozumění či chybné artikulace. U dětí je vyšetřován sluch ve třech měsících, v období zhruba jednoho roku, ve třech letech a před začátkem školní docházky dítěte.

Mezi základní vyšetření, které pacient podstupuje je prošetření sluchu pomocí šepotu a hlasité řeči lékaře. Pacient je vyšetřovaným uchem natočen k lékaři, druhé ucho je utěsněno, aby nedošlo ke zkreslení. Následně jsou z různých vzdáleností pronášena slova o odlišné hlasitosti a vyšetřovaný slova opakuje. Tato zkouška sluchu je ovšem ovlivňována mnoha okolními faktory, jako například spoluprací s vyšetřovaným, místností, ve které je test prováděn, či zkušenostmi lékaře (Základy otorinolaryngologie a foniatrie pro studenty speciální pedagogiky).

První skutečné audiologické testy byly uskutečněny pomocí **ladiček**. Pomocí rozkmitaných ladiček lze určit druh sluchové vady, zda se jedná percepční či převodní vadu. Lze to zjistit pomocí odlišných míst, kam lékař rozkmitanou ladičku přiloží. Nejprve se vyšetřuje správnost vzdušného vedení pomocí rozkmitané ladičky u ucha. Následně se prošetřuje kostní vedení dotykem rukojeti rozkmitané ladičky na temeno hlavy vyšetřovaného (Hrubý, 1999).

Mezi nejznámější ladičkové testy patří Weberův, Rinného a Schwabachův test.

Weberův test se vyznačoval přímým dotykem rozkmitané ladičky na střední linii lebky vyšetřovaného. Následně se určí, na které ucho dotyčný slyší lépe vzniklý zvuk. Podle této informace lze určit o jakou vadu se jedná.

Během **Rinného testu** je ladička umístěna pouze v určité vzdálenosti od ucha do momentu, kdy vyšetřovaný přestane zvuk ladičky vnímat. Na to je přiložena za ucho rukojeť ladičky. Pokud vyšetřovaný zvuk opět uslyší, jedná se o převodní vadu, tzv. Rinné negativní, kdyby ale zvuk neslyšel, pojednává se o vadu percepční, tzv. Rinné pozitivní.

Schwabachova zkouška je ze všech již zmíněných nejméně objektivní. Jedná se o komparaci sluchu lékaře s vyšetřovaným. Ladička se přímo dotýká hlavy vyšetřovaného do té doby, dokud slyší zvuk ladičky. Jakmile zvuk přestane vyšetřovaný vnímat, lékař tutéž ladičku přiloží na totožné místo své hlavy, pokud zvuk neslyší, vyšetřovaný má zvuk v pořádku (Hrubý, 1999).

Tónová audiometrie je prohlídka sluchu, která probíhá pomocí audiometru. Audiometr je generátor akustických signálů, které mají ovlivnitelnou frekvenci a také akustický tlak (Hrubý, 1999).

Zvuk přichází do sluchového ústrojí za pomoci sluchadel, reproduktorů nebo vibrátorem, který se dotýká lebky za uchem.

Tónová audiometrie bývá často rozšířena také o audiometrii slovní. **Slovní audiometrie** funguje na podobném principu. Vyšetřovanému jsou do uší přehrávána vybraná slova o různé hlasitosti, které opakuje. Slovní audiometrie má široké využití, například při posuzování sluchadel nebo při vyšetřování dětského sluchu (Základy otorinolaryngologie a foniatrie pro studenty speciální pedagogiky).

Tónový audiogram probíhá za pomoci sluchátek. Vyšetřovanému je do sluchátek pouštěn zvuk o určité frekvenci (nejprve 1000 Hz, dále 2000, 4000 Hz, 8000 Hz a poté 500 Hz, 250 Hz a 50 Hz) ale s měnící se intenzitou. V momentě, kdy ho dotýčný zaslechne, ukáže lékaři předem domluvený signál a ten zanesení hodnotu do audiogramu (Lejska, 2003).

Vzniklá křivka audiogramu přesně ukazuje hodnoty, pro odlišné frekvence a intenzity, proto lze snadno určit míru ztráty sluchu. Čím níže křivka audiogramu je, tím závažnějším postižením sluchu dotýčný trpí (Hrubý, 1999).

Takovým způsobem mohou být vyšetřovány děti již od dvou let věku, ovšem za nutnosti nacvičení a pochopení samotného vyšetření (Myška, 2007).

Při vyšetřování novorozenců se používá tzv. **reaktometr**. Jedná se o zařízení, které se skládá ze dvou reproduktorů, rozmístěných u uší miminka a ovladače. Do reproduktorů jsou za pomoci ovladače pouštěny zvuky, na které novorozenec spontánně reaguje, pokud má sluch v pořádku (Hrubý, 1999).

1.4 Kompenzační pomůcky

Existují kompenzační pomůcky, které dokáží snížit dopady sluchového postižení v některých případech umožní žít dotyčným bez handicapů.

Podstatné je začít s rehabilitací v co nejnižším věku člověka se sluchovým postižením. V optimálním případě u dětských pacientů je určena správná diagnóza již před vývojem řeči. Následné využití kompenzačních pomůcek zajistí správný rozvoj dítěte, například v rozvoji mluvené řeči (Šedivá, 2006).

Sluchadla

Sluchadla se používají v případech lehkého až středně těžkého sluchového postižení, ve velké většině při převodních vadách. Úkolem sluchadla je přijmout zvukový signál a vyslat jej zesílený do zvukovodu, kde je následně zpracován.

Sluchadla se skládají z mikrofону, který přijímá zvukové vjemy v okolí, zesilovače, který zvuk zesílí, reproduktoru, který vysílá zvuk do zvukovodu a zdroje energie-baterie (Hrubý, 1998).

V dnešní době je na trhu mnoho značek a druhů sluchadel. Sluchadla se rozdělují dle dvou hledisek, hlediska tvaru a druhu sluchadla. Dle tvaru existují sluchadla závěsná, zvukovodová, kanálová, kapesní a brýlová sluchadla (Horáková, 2012).

Typ kapesních a brýlových sluchadel se v minulosti hojně využíval ale dnes je jejich užití minimální.

Dále se rozdělují podle druhu na analogová, analogová programovatelná a digitální (Hrubý, 1998).

Kochleární implantát

Kochleární implantát je elektronické zařízení, které nahrazuje část sluchového systému, která nefunguje. Pracuje na principu přeměny akustické informace na elektrické impulzy, které jsou následně vyslány ke sluchovému nervu. Kochleární implantát se používá při naprosté ztrátě sluchu, protože dokáže nahradit funkci vnitřního ucha (Hádková, 2012).

Důležitá je včasná intervence, a to především u malých dětí. Díky kochleárnímu implantátu se může dítě rozvíjet bez větších odlišností.

Kandidát pro kochleární implantaci musí splňovat několik podmínek. Typ jeho sluchové vady musí být korigovatelný kochleárním implantátem. Důležitá je také rodina, ve které dotyčný vyrůstá. Pokud se jedná starší dítě či dospělého, přihlíží se k naučeným návykům a vlastnostem kandidáta. Další podmínkou je zajištění následné péče po operaci a výskyt rehabilitačního centra v okolí bydliště kandidáta (Holmanová, 2002).

Kochleární implantát se skládá ze dvou částí, z vnitřní implantované části a z části vnější.

Akustickou informaci získává audio procesor, který je umístěn za uchem. V něm se ukrývá mikrofón a baterie. Zvuk, který je zakódován do impulzů nesoucí veškeré informace, je přiveden do vysílací cívky. Vysílací cívka je umístěna na lebce, kde je přichycena pomocí magnetu v přijímací cívce. Přijímací cívka vysílá již dešifrovaný signál do elektrodového svazku, na kterém se nachází stimulační elektrody. Tyto elektrody stimulují sluchový nerv, který vyše stimul do mozku (AudioNIKA 1.).

Radikální Neslyšící se ovšem k tématu kochleární implantace vyhrávají negativně, protože mají pocit, že v důsledku implantace zanikne kultura a zvyklosti Neslyšících a také znakový jazyk (Motejzníková, 2005).

Dnes vyrábí kochleární implantáty firmy po celém světě. Mezi nejznámější patří Advanced Bionics Corporation (USA), Med-El (Rakousko), ovšem v ČR se nejvíce implantuje kochleární implantát Nucleus značky Cochlear (Austrálie) (Hádková, 2012).

Kompenzační pomůcky denní potřeby

Na trhu je mnoho pomůcek, které vypomáhají a zkvalitňují každodenní život lidí se sluchovým postižením. Tyto pomůcky lze rozdělit na ty, které přeměňují zvukovou informaci na jinou (vibrace, světlo) nebo pomůcky informační (Horáková, 2012).

Mezi nejvýznamnější pomůcky pro uživatele používající sluchadla patří indukční smyčka. Toto zařízení funguje na principu přenosu zvuku, přijímaného z nějakého zdroje (televize, telefonu a dalších) v podobě proměnlivého magnetického pole. Toto magnetické pole je následně dekodováno pomocí tzv. T cívky ve sluchadle a tím je upraveno do správné zvukové frekvence slyšitelné pro nedoslýchavého. Výsledkem je větší srozumitelnost akustické informace. Indukční cívka může být přenosná či zabudovaná natrvalo a dle vyhlášky Ministerstva pro místní rozvoj musí být vybaveno indukční smyčkou každé místo ve kterém se setkává více než 50 lidí a dále kina, divadla a velké sály. Ovšem indukční smyčky se běžně využívají i na dalších místech například: na vlakových a autobusových nádražích, v městské hromadné dopravě, na úřadech, ve velkých učebnách ale i v obývacích pokojích nedoslýchavých (Proč, kde, jak a pro koho instalovat indukční smyčky).

Mimo indukční smyčku, která přenáší informace pomocí magnetického pole existuje také zařízení, které šíří akustickou informaci pomocí rádiových vln. Velkým plusem v používání této technologie je, že nedoslýchavý nemusí vlastnit sluchadlo. Další výhodou je, že zvuk je neměnný, v celé místnosti stále konstantní. Toto zařízení mohou používat i slyšící, pokud chtějí ničím nerušený zvuk. Zařízení se skládá z vysílače, který zvládne vysílat rádiové vlny až desítky metru, mikrofonu a libovolného počtu sluchátek (AudioNika 2.).

Dále existují světelné signalizační pomůcky. Tyto nástroje využívají světelné upozornění tam, kde intaktní společnost využívá zvuk. Domovy neslyšících a nedoslýchavých mají domovní zvonky doplněné o svítidlo, které při stisknutí zvonku začne přerušovaně svítit. Neslyšící využívají mobilní telefony, které ohlašují příchozí zprávy pomocí světelné diody či problikávání displeje. Na trhu lze sehnat i mnoho dalších signalizačních světelných zařízení jako třeba vibrační, světelné budíky, dětské chůvičky, upozorňující na pláč dítěte a mnoho dalších.

Velmi podstatný zdroj informací pro jedince se sluchovým postižením je televizor doplněný o teletext (Pomůcky pro sluchově postižené).

2 Kategorizace osob se sluchovým postižením

Skupina jedinců se sluchovou vadou či postižením je různorodá. Intaktní skupina obyvatel si pod tímto pojmem představí především neslyšícího člověka, komunikujícího znakovým jazykem. Jenže není tomu tak.

Horáková to popisuje a rozděluje následovně: *“Skupina osob se sluchovým postižením je velmi nehomogenní. Většina lidí si při pojmu “sluchové postižení” představí především neslyšící. Ovšem tato skupina se rozděluje na tři hlavní kategorie, a to na neslyšící, nedoslýchaví a ohluchlí.”* (Horáková in Pipeková, 2006, s.36).

Dle světové zdravotnické organizace trpí sluchovým postižením okolo 5 % celé populace, což je přibližně 466 milionu lidí (Deafness and hearing loss, WHO).

V České republice se počet osob se sluchovým postižením odhaduje na zhruba 0,5 milionu (Hrubý 1998). Hlavní příčinou je presbyakuzie, ke které dochází z důvodu stárnutí organismu, protože člověk ve stáří ztrácí sluchovou ostrost. Podle Horákové platí pravidlo, že po 60. roku života člověku klesá horní hranice o 1kHz ročně (existují výjimky), což má za následek potíže v komunikaci (Horáková 2012). Počet jedinců, kteří trpí postižením sluchu již od narození či získané v dětství, je přibližně 15 000 osob (Hrubý, 1998).

Sluchové postižení se dá rozčlenit podle mnoha kritérií, ať už podle doby vzniku, podle kvantity ztráty sluchu, či podle etiologie.

Světová zdravotnická organizace vydala v roce 1980 klasifikaci sluchových poruch dle velikosti sluchové ztráty (kvantity):

1. normální sluch (ztráta do 25 dB u dospělých, do 15 dB u dětí)
2. lehká sluchová porucha (ztráta 26 – 40 dB u dospělých, 16 – 40 dB u dětí)
3. střední sluchová porucha (ztráta 41 – 55 dB)
4. středně těžká sluchová porucha (ztráta 56 – 70 dB)

5. těžká sluchová porucha (ztráta 71 – 90 dB)
6. úplná ztráta sluchu – hluchota (ztráta nad 90 dB)

(Horáková in Pipeková, 2006)

2.1 Rozdělení sluchového postižení podle ztráty rozsahu

Sluchové postižení dělíme podle ztráty rozsahu slyšení. **Lehká až středně těžká nedoslýchavost** způsobuje postiženému problémy hlavně v dorozumívání v hlučném prostředí či pokud hovoří více lidí současně. Tato vada se dá minimalizovat pomocí sluchadel, která zvuk o určité frekvenci zesílí. **Těžká až velmi těžká nedoslýchavost** způsobuje velké obtíže v běžném životě. Takový člověk nereaguje na mluvenou řeč správně, či nereaguje vůbec. **Naprostá hluchota** je nejzávažnější stupeň sluchového postižení, kdy dochází k neschopnosti vnímat zvuk. Postižení je tak rozsáhlé, že nezáleží ani na hlasitosti zvuku. K naprosté hluchotě dochází při ztrátě 90 dB a více (Horáková, 2012).

2.2 Rozdělení sluchových vad podle vzniku

Sluchové vady mohou vznikat v různém období života jedince. Rozlišujeme dva druhy sluchových vad, vrozené a získané. **Vrozené vady** mohou být dvojího charakteru, získané během těhotenství či dědičné. **Získané vady** jsou ty vady, které vznikaly až po narození během života jedince a byly ovlivněny vnějšími faktory.

Sluchové vady vzniklé **prenatálně** mohou být například spojené s prodělanými infekcemi matky (toxoplazmóza, zarděnky, meningitida) či užívání drog a nesprávných léků během těhotenství. Dalším časovým obdobím, kdy může dojít k postižení sluchu, je krátce před porodem nebo bezprostředně po něm, tzv. **perinatálně**. Mezi příčiny patří nízká porodní hmotnost, asfyxie, hypoxie, komplikace během porodu a další. **Postnatálně** získané sluchové postižení může být způsobeno úrazem hlavy, případně některými nemocemi – záněty CNS, časté záněty středního ucha, průšnice aj. (Hrubý, 1999).

Rozdělení postnatálních sluchových vad

Sluchové vady, které jsou získané postnatálně, se dále dělí podle rozvoje řeči. U **prelingválně** neslyšících se řeč nestihla dostatečně rozvinout. Dotyčný se se sluchovou vadou již narodil nebo ji získal do pátého až šestého roku života. Prelingválně neslyšící komunikují především pomocí znakového jazyka, protože mluvenou řeč nemohou akusticky kontrolovat, což vede ke zkreslení. Často mají také problém s psaným projevem. Při takové ztrátě sluchu, se nejčastěji implantuje kochleární implantát, který (pokud jsou splněny veškeré předpoklady) dopady ztráty sluchu minimalizuje až do míry, kdy je dotyčný schopen se začlenit do intaktní společnosti (Doušová a Vysuček, 2007).

Kyle a Wollová v roce 1985 stanovili tři obecná pravidla, týkající se prelingválně neslyšících:

1. prelingvální sluchová vada je nezjistitelná do 1. roku dítěte
2. pravidlo devadesáti procent
3. většina prelingválních poruch sluchu jsou získaná

Prelingvální sluchová vada je nezjistitelná do 1. roku dítěte, a to z důvodu že dítě s prelingvální sluchovou vadou se do jednoho roku života vyvíjí naprosto identicky jako ostatní, tudíž se i zvukově projevují. Ovšem okolo devátého měsíce začínají zvukové projevy dítěte ustávat, nedochází k nápodobě okolních zvuků. Vzniká komunikační problém mezi rodiči a dítětem. Toto pravidlo bylo stanoveno v roce 1985, díky rozvoji technologií, dnes již lze určit sluchová vada během prvních dní a týdnů života novorozence.

Pravidlo devadesáti procent říká, že 90 % neslyšících dětí se rodí slyšícím párům. Ovšem toto pravidlo působí i opačně a to že 90 % neslyšících párů, má slyšící dítě. Skutečnou výjimkou je kongenitálně neslyšící potomek narozen neslyšícím rodičům.

Většina prelingválních poruch sluchu jsou získaná a vznikají v důsledku špatné medikace, nemoci či úrazu (Kyle a Wollová, 1985 in Foxová 2007).

U **Postlingválně** neslyšících došlo k narušení sluchového vnímání až po rozvoji řeči. Příčina vzniku takového postižení je různá. Ke ztrátě sluchu může docházet v důsledku úrazu, požití ototoxických antibiotik, degenerativních onemocnění sluchového nervu nebo vnitřního ucha, meningitidy či virových infekcí. Tato skupina lidí dává přednost

odezírání před znakovým jazykem a zachovává si schopnost komunikovat mluvenou řečí. Ovšem velmi záleží na dosažené úrovni řečových schopností, v době, kdy člověk o sluch přijde (Neubauer, 2009).

V tomto případě ztráty sluchu je pro zachování mluvené řeči a čtecích schopností nutná speciálně pedagogická intervence.

Krahulcová tvrdí, že lepší vyhlídky, co se týče řečového vývoje a následného používání řeči, mají obecně děti, které přišli o sluch až po 7. roku života z důvodu dostatečné fixace řeči, dostačující slovní zásoby, zažitých slovních forem myšlení, vnitřní řeči či mluvních projevů, které zanikají. Pozitivní vliv mají také schopnosti čtení a psaní. Krahulcová dále říká, že se pouze pozměňuje obousměrná zvuková komunikace a mění se zvukové charakteristiky vlastního projevu (Krahulcová 2002).

2.3 Rozdělení sluchových vad podle lokace

Sluchové postižení lze rozdělit dle oblasti, ve které došlo k narušení sluchu, a to na:

1. převodní
2. percepční
3. smíšenou vadu

Převodní sluchová vada (senzorineurální)

Převodní sluchová vada se vyznačuje nesprávným přenosem zvuku do vnitřního ucha v důsledku problémů ve vnějším či středním uchu (od zevního zvukovodu až k oválnému okénku středního ucha). Příčiny mohou být různé jako například deformace bubínku, časté záněty středouší, zanesení zvukovodu ušním mazem. Převodní sluchová vada způsobuje lehkou, střední až středně těžkou nedoslýchavost (pokles může být až 60 dB). Může se jednat pouze o dočasnou vadu, která je řešitelná buď chirurgickým zákrokem či farmakologicky.

Percepční sluchová vada (konduktivní)

Percepční vada je naopak způsobena poškozením orgánů vnitřního ucha nebo nervů, které jsou zodpovědné za přenos zvuku do mozku či mozkové kůry. Zvuk je tedy správně veden

zevním, středním uchem až do vnitřního ucha, kde je ovšem nesprávně zpracován, a tudíž dochází k narušení vnímání zvuku. Percepční vady se rozdělují na **kochleární** (kochlea = hlemýžď, příčiny percepční vady jsou lokalizovány přesně v hlemýždi) a na **retrokokleární** nebo též centrální (vyskytující se za hlemýžďem, tudíž na sluchovém nervu či na nervové dráze). Percepční vady jsou obecně mnohem závažnější než poruchy převodní (Horáková, 2012).

Smíšená sluchová vada

Problémy se vyskytují v obou oblastech, jak v převodní, tak v percepční.

2.4 Rozdělení dle Hrubého

Za důležité lze považovat také rozdělení dle Hrubého, a to především z důvodu správného názvosloví. Hrubý se snažil seznámit širokou veřejnost s informací, že termín “*neslyšící*” není totožný, jako termín “*osoby se sluchovým postižením*” a už vůbec neznamená, že dotyčná osoba neslyší. Přesněji Hrubý (1997, s.39) ve své publikaci píše: “*Ve sluchovém postižení se však obecně využívá toho, že o něm široká veřejnost nic neví. Je všeobecná tendence nazývat “neslyšící” úplně všechny sluchově postižené. Pojem neslyšící z různých důvodů zneužívají i někteří odborníci, instituce a organizace.*”

Správná terminologie je ovšem nezbytná, pro správné jednání i speciálně pedagogickou intervenci. Hrubý udává jako příklad již zmiňovaný termín “*neslyšící*”. Pokud tímto pojmem pojmenujeme jedince, kteří jsou pouze nedoslýchaví, mají osvojenou řeč a porovnáme je se skutečně neslyšícími, kteří srozumitelnou řeč ovládají pouze minimálně, jeví se neslyšící jako méně inteligentní.

Dle Jaroslava Hrubého (s.106, 2010) je správné rozdělení osob se sluchovým postižením následující:

- „*nedoslýchaví*”
- *osoby s vadou sluchu získanou až po rozvoji mluvené řeči (ohluchlí)*
- *osoby s prelingvální úplnou hluchotou (prelingválně neslyšící)*
- *osoby s kombinovanou sluchovou a zrakovou vadou (slepohluší)*

- *šelestáři*
- *rodiče sluchově postižených dětí*
- *slyšící děti neslyšících rodičů*

3 Osoby se sluchovým postižením

3.1 Nedoslýchaví

Nedoslýchavost je ve většině případů způsobena stárnutím a opotřebením vláskových buněk nebo například špatným prokrvením sluchového ústrojí. Stařecká nedoslýchavost se projevuje nejprve ztrátou vnímání vysokých tónů. To má za následek zhoršení řeči, z důvodu nedostatečného rozpoznávání hlásek (Hroboň aj., 1998).

Nadále se ovšem nedoslýchavost může rozvinout i u lidí mladšího věku. Především je to způsobeno převodními vadami, které omezují proces slyšení. Příčinou mohou být například časté záněty středouší, způsobující nevratné poškození sluchových struktur a perforaci bubínku.

Zhoršení sluchu může být zapříčiněno také přílišným hlukem. Charakter této příčiny může být náhlý (výbuch bomby, střelba blízko ucha) či dlouhodobý (práce na letišti bez ochranných pomůcek).

Jedním z řešení trvalé nedoslýchavosti jsou sluchadla a další technické nástroje, radiová pojítka aj. Pokud nedoslýchavé dítě dostane vhodné pomůcky včas, má velkou šanci osvojit si mluvenou řeč nebo schopnost číst. Problém nedoslýchavých dětí je že jsou na rozhraní dvou odlišných skupin, a to neslyšících a slyšících. Pokud dítě nebude plně ovládat mluvenou češtinu či znakový jazyk, nikdy nebude naprosto přijímáno ani jednou z těchto skupin (Hrubý, 1998).

3.2 Hluchoslepí

Jedná se o kombinované sdružení dvou (a více) typů postižení u jedné osoby. Dle Valenty je hluchoslepota definována jako „duální kombinované smyslové postižení sluchu a zraku s variabilní etiologií, variabilním stupněm postižení obou složek a z nich pramenících rozmanitých specifických a komunikačních potřeb.“ Nejnovější česká definice z roku 2006 vymezuje hluchoslepotu jako jedinečné postižení dané různým stupněm souběžného poškození zraku a sluchu. Způsobuje především potíže v komunikaci, prostorové orientaci a samostatném pohybu, sebeobsluze a přístupu k informacím. Zabraňuje hluchoslepému člověku plnohodnotně se zapojit do společnosti a vyžaduje zajištění odborných služeb, kompenzačních pomůcek a úpravy prostředí (Valenta, 2015).

Hluchoslepota omezuje osoby v mnohých oblastech života - „Způsobuje především potíže při komunikaci, prostorové orientaci a samostatném pohybu, sebeobsluze a přístupu k informacím. Zabraňuje hluchoslepému člověku plnohodnotně se zapojit do společnosti a vyžaduje zajištění odborných služeb, kompenzačních pomůcek a úpravy prostředí“ (O hluchoslepotě, LORM)

Hluchoslepota je zkoumána ze dvou hledisek. První hledisko je lékařské, které na toto postižení nahlíží z čistě fyziologického stanoviska. Jedná se o přesné stanovení diagnózy jednotlivých postižení u pacienta. Druhé hledisko se na celou problematiku nahlíží ze zcela odlišné stránky. Chápe člověka s postižením jako celek a není zaměřeno pouze na jeho postižení. Snaží se zohledňovat veškeré sféry života, jako například jaký má jedinec vztah s okolím, možnosti jeho komunikace a jeho kvalitu života.

Pojem “hluchoslepota” nahradil předešlé pojmy jako “slepohluchota” či “slepohluchoněmota”, které můžeme najít v publikacích například profesora Sováka.

Není příliš obvyklé, aby člověk trpěl závažným postižením sluchu a zraku současně. Ve většině případů je jedno postižení mnohem závažnější než druhé. Proto se lze v některých případech během komunikace spolehnout na zbytky smyslů u méně závažnějšího postižení.

Osoby s takovým druhem kombinovaného postižení, se dle Horákové (2012, s. 129) dají rozčlenit do čtyř základních skupin:

1. „osoby s vrozenou hluchoslepotou
2. osoby s vrozeným postižením sluchu a získaným postižením zraku
3. osoby s vrozeným postižením zraku a získaným postižením sluchu
4. osoby se získaným postižením sluchu a zraku“

Jedinci, kteří trpí tímto duálním postižením mohou komunikovat různými způsoby, které si mohou zvolit podle závažnosti jednotlivých postižení. Mezi komunikační kanály se řadí Braillovo písmo, český znakový jazyk, znakovaná čeština, daktylografika, taktilní odezírání, taktilní prstová abeceda, Tadoma, vizualizace mluvené češtiny, dlaňové systémy (např. Lormova abeceda) aj.

Charakteristika některých komunikačních systémů hluchoslepých

Taktilní forma znakového jazyka je komunikační kanál, využívaný především těmi, kteří již ovládají znakový jazyk. Bohužel jejich postižení zraku je takového stupně, že jej nemohou využívat i nadále. Znaky jsou předávány pomocí dotyku. Sdělující znakuje, jak je zvyklý, kdežto “posluchač” se dotýká jeho znakujících rukou (Horáková, 2012).

Taktilní prstová abeceda je zase odhmatávání prstové abecedy. Může se jednat o soustavu znaků, které jsou tvořeny jednou či oběma rukama (jednoruční či dvouruční prstová abeceda). Sdělovatel, nechá příjemce sdělení, osahat tvar a postavení ruky/rukou, která představuje jednotlivé hlásky a posléze z daných hlásek vytvoří slovo. Taktilní prstová abeceda je hodnocena jako velmi účinný komunikační kanál (Souralová in Horáková, 2012).

Daktylografika je způsob, kdy je hluchoslepému vpisována podoba velkých tiskacích písmen do dlaní. Daktylografiku používají převážně ti jedinci, kteří získali toto duální postižení až ve vyšším věku, pro které může být osvojení si jiných druhů dorozumívání velmi obtížné (Souralová in Horáková, 2012).

Dalším systémem je **Braillovo písmo dotykovou formou**. Jedná se o komunikaci pomocí kombinací šesti bodů uspořádaných do obdélníku, který v běžných situacích využívají nevidomí. Jedinci, kteří trpí hluchoslepotou mohou také využívat Braillovo písmo jenže trochu upravené do daktylografické formy. Totožně jako u prstové abecedy, existuje forma jednoruční i dvojruční. U jednoruční podoby Braillova písma, se využívají ukazovák a prostředník levé ruky, do kterých jsou “vpisovány” body. Pokud však dotyčný využívá dvojruční, tak sdělovatel využije volných dlaní příjemce a vepisuje body do dlaní příjemce totožně jako na psacím stroji pro bodové písmo (Horáková, 2012).

Jednou z hojně využívaných komunikací je **Lormova abeceda**, a to především z důvodu, že jí mohou používat i jedinci s těžkým postižením, jak zraku, tak sluchu. Jedná se o systém různých dotyků a tahů do dlaně osoby s hluchoslepotou. Každý jeden dotyk či tah značí určité písmeno (Langrová, 1998).

Etiologie hluchoslepoty je různá, ovšem až 50 % je způsobeno Usherovým syndromem. Dalšími příčinami jsou Charge syndrom, Patauův syndrom, biologická nezralost, zarděnky aj. Ovšem k hluchoslepotě může docházet i v důsledku zhoršení sluchu či zraku u jedinců, kteří zpočátku trpěli pouze jedním postižením (Horáková, 2012).

Pro odlišení používají osoby s kombinovaným postižením zraku a sluchu, bílou hůl s červenými pruhy dle vyhlášky Ministerstva dopravy č. 30/ 2001 Sb. v § 27, která byla vydána v roce 2001 (Definice hluchoslepoty, LORM).

3.3 Šelestáři

Šelestáři je označení skupiny lidí, kteří jsou nuceni snášet ušní šelesty neboli *tinnitus*. Osoby, trpící tinnitem, slyší zvuky, které ale nemají reálný podklad. Zajímavostí na tomto onemocnění je, že jím mohou trpět i lidé s naprostou ztrátou sluchu.

Ušní šelesty se dají rozdělovat dle doby trvání na **akutní tinnitus** (od vzniku do šesti týdnů), **subchronický** (od vzniku do 6 měsíců) a **chronický** (od vzniku a déle než po dobu 6 měsíců) (Diagnostický přístup k pacientům s tinnitem).

Tinnitus se projevuje jako sporadické či trvalé, různě intenzivní zvonění, syčení, šumění a další podobné zvuky, které dotyčnému zneprjemnují běžný život. Člověk se nemůže plně koncentrovat, a dokonce může docházet i ke zhoršení sluchových schopností které

bylo zjištěno až u 90 % případů (člověk může mít sluch v pořádku, ovšem přes tinnitus nedokáže vnímat zvukovou informaci správně) (Somatosenzorický tinnitus – Fyzioterapie).

Příčinou může být dlouhodobé vystavení hluku, neurologické problémy, určité druhy medikace, degenerace ušních kůstek či vznik v důsledku stáří. Nadále také může vzniknout tinnitus jako následek zvukového traumatu jako například po explozi či ohňostroji (Diagnostický přístup k pacientům s tinnitem).

Jsou definovány hlavní druhy tinnitu a to subjektivní a objektivní.

Subjektivní tinnitus je nejčastěji se vyskytující tinnitus v populaci. Velmi často se vyskytuje u lidí, kteří se nacházejí v hlučném prostředí, bez ochranných pomůcek (Different types of tinnitus explained). Jeho vznik, a dokonce i zánik může být náhlý bez zjevné příčiny. K určení tinnitu musí jedinec podstoupit vyšetření sluchu, ORL vyšetření, komparaci a zastírání tinnitu jinými zvuky (Diagnostický přístup k pacientům s tinnitem). Často se tento typ tinnitu řeší pomocí sluchadel, která vydávají ulevující zvuk (Different types of tinnitus explained). Může zvládat farmakologickými prostředky jako například sedativy, nootropiky, či antihistaminiky.

Jednou z podob subjektivního tinnitu je somatosenzorická forma. Jedinec trpí tinnitem ve spojitosti s konkrétním pohybem (například pohyb čelistí, končetin atd.) (Somatosenzorický tinnitus – Fyzioterapie)

Objektivní tinnitus se vyznačuje hlavně tím, že je slyšitelný pomocí stetoskopu také pro jiné osoby než pro jedince, kteří jím trpí. Vznik tohoto druhu tinnitu je především zapříčiněn vaskulárními poruchami či poškozením svalů v důsledku neurologických onemocnění (myoklonus). Léčba tohoto druhu ušního šelestu záleží na etiologii tinnitu. Pokud se jedná o tinnitus způsobený vaskulárními problémy, řeší se embolizací. Kdežto druhý typ, zapříčiněný svalovým defektem se řeší například přetnutím šlachy *musculus tensor tympani*. (Dětská otolaryngologie: Objektivní tinnitus)

Ušními šelesty trpí přibližně 8–10 % lidí z celkové populace. V České republice je zaznamenáno zhruba 800 000 pacientů s tinnitem. (Diagnostický přístup k pacientům s tinnitem.)

3.4 Rodiče neslyšících dětí

Každý rodič primárně předpokládá, že bude jeho potomek zdravý. Pokud se ovšem narodí dítě s postižením, je to pro rodinu šok a příčina velkého stresu. Rodiče jsou postaveni před novou skutečností, začínají řešit náročné a důležité rozhodnutí. Dle Chvátalové je nutné, aby si rodina prošla určitými fázemi přijetí skutečnosti handicapovaného dítěte. První přichází fáze šoku a popření, následuje fáze bezmoci, fáze adaptace, fáze smlouvání a poslední fáze reálného přijetí (Chvátalová, 2001).

Rodiče sluchově postižených dětí jsou postaveni především před problém vzájemné interakce. Rodiče tvořili významnou část také v historii vzdělávání dětí s handicapem. Hrubý ve své knize vypisuje mnoho rodičů, které se aktivně podíleli na pomoci neslyšícím. Zmiňuje například Joanicha Pascha, který se rozhodl vyučovat svou neslyšící dceru sám již v 16. století, matku neslyšících dvojčat, která ukázala Abbému de l'Eppe jeho životní úděl, či Louise Tracyovou, která učila svého nedoslýchavého syna a v roce 1947 začala spolupráci s neslyšícími učiteli a pomocí korespondenčního kurzu podpořila tisíce jedinců se sluchovým postižením a mnoho dalších (Hrubý, 1998).

3.5 Neslyšící nebo neslyšící?

Dříve byla skupina lidí se sluchovým postižením nazývána nesprávně “Hluchoněmí”. Což je velmi zavádějící, protože neslyšící nejsou automaticky němí a se speciální logopedickou intervencí jsou někteří schopni komunikovat mluvenou řečí. Proto byl termín “hluchoněmí” vystřídán pojmem “neslyšící”.

Na pojem neslyšící se dá nahlížet z více hledisek. Důležité jsou dva: medicínský a sociokulturní.

Medicínské hledisko pohlíží na neslyšící, jako na osoby s handicapem, který je odlišuje od majoritní skupiny. V rámci medicínského hlediska, je stanovená přesná diagnóza, pomocí různých vyšetření a testů. Nadále medicínské hledisko usiluje o odstranění problému, který sluchové postižení způsobil a snaží se minimalizovat vzniklé anomálie.

Sociokulturní hledisko definuje osoby se sluchovým postižením jako jedince s odlišným jazykem (znakový jazyk) a kulturou. Tito jedinci se často cítí být příslušníky dané kulturní menšiny a označují se jako Neslyšící s velkým „N“ (Hrubý, 1998).

Zatímco ve světě se klade větší důraz na sociokulturní pohled na neslyšící, v Čechách se stále mnohem více uplatňuje medicínské hledisko.

Hrubý (s.39, 1997) o minoritě Neslyšících napsal: *“Jazykovou a kulturní menšinu z nich dělá existence znakového jazyka, podobné osudy a problémy, historie a často i společní vnější nepřátelé. Neslyšící jsou navíc jednou z nejsoudržnějších menšin vůbec, protože je stmeluje velmi snadná vzájemná komunikace, a naopak velmi nesnadná komunikace a tisíce nedorozumění s vnějším světem.”*

Definice neslyšících je, že neslyší zvuk o jakékoliv hlasitosti ani jedním uchem. Jedinců s takto závažnou sluchovou vadou je však mnohem méně než jinak sluchově postižených. Dle Hrubého, je to přibližně 4-6 neslyšících na 100 nedoslýchavých, šestistáří či hluchoslepých (Hrubý, 1997).

4 Kultura

Termín *kultura* je odvozen z latinského slova *colere*, které znamená pěstovat či vzdělávat. Jedná se o obecné pojmenování společenskovední disciplíny, která se zabývá výsledky lidské tvorby, duševní i materiální. Primárně se užíval tento termín pouze v oblasti zemědělství. Ovšem M. T. Cicero v roce 45 př. n. l. použil slovní spojení *kultura ducha* jako pojmenování filozofie, čímž vznikl nový význam, spojován s vědomostmi. Nově docházelo ke komparaci úrovně získaných vědomostí a neznalosti mezi obyvateli. Během středověku se termín kultura nepoužíval a pokud ano, byl více spojován pouze s nadpřirozenem. K velkému rozvoji došlo v období renesance, kdy se kultura začala opět využívat s podobným významem jako v antice. Člověk je brán jako tvůrce kultury s důležitým vztahem k přírodě. V tomto období došlo k rozšíření významu slova kultura začleněním jazyka, vědy, otázky mravnosti, zvyklostí, způsobu bydlení či oblékání. Následovalo období osvícenství, které vnímá kulturu jako neoddělitelnou součást

lidského bytí, utváření mravů, ustálení etikety coby zjemnění dosavadního chování (Kultura – Sociologická encyklopedie).

Dnešní vnímání termínu *kultura* je velmi rozsáhlé, protože se používá v mnohých oblastech lidského bytí. Tento termín lze například použít v biologii, zemědělství, lingvistice, archeologii aj.

V této práci se pracuje s termínem *kultura* označující veškeré kreativní lidské aktivity, které mohou ostatním jedincům něco přinést, ať už radost, vědomosti, uvědomění aj. Termín *kultura* s tímto významem označuje mnoho jednotlivých kategorií, jako například literaturu, divadlo, hudbu, výtvarné umění, nebo právě návštěvu kulturních památek.

4.1 Kultura Neslyšících

Tento termín vznikl v 60. letech minulého století ve spojených státech. Jelikož znakový jazyk nemá písemný projev, byla kultura Neslyšících odkázána na osobní předávání mezi jednotlivými příslušníky Neslyšící komunity. Změna nastala při vzestupu technologií, se kterými mohou neslyšící pracovat a předávat kulturu dále.

Pojem o kultuře Neslyšících získávají neslyšící v 90-95 % v rámci vzdělávání v institucích pro Neslyšící. Příčinou je to, že neslyšící děti se v 90-95 % rodí do slyšících rodin, kde nemůže dojít k bezprostřednímu předání kulturních hodnot (Kosinová, 2008).

4.2 Komunita Neslyšících

Pojem *komunita* je označení nesoucí více významů. Pro účely této práce rozumíme tímto označením definici:

“Komunitou rozumíme společenství lidí, kteří mají jeden či více společných znaků, jimiž se odlišují od ostatních.” (Zima, 1999, s. 149)

Aby komunita byla komunitou, musí dle Zimy (1999) splňovat tyto atributy:

- rys povahy lokační
- rys povahy biologické
- rysy společenské, historické a ekonomické

- rys povahy kulturní
- rys povahy jazykové
- rys povahy sociální

Ladd však uvádí tři základní znaky podle kterých komunity Neslyšících vznikají a to: hluchota, komunikace a vzájemná podpora (Woll a Ladd in Kosinová, 2008).

Jedním z rysů je hluchota, a to z důvodu, že se jedná o hlavní znak, který separuje Neslyšící komunitu od majoritní slyšící společnosti. Komunikace je u komunity velmi specifická. Jedná se o znakový jazyk, který se používá v dané zemi, či v dané komunitě. Posledním znakem je vzájemná podpora. Ta má původ v předešlých dvou bodech. V rámci komunity mohou vznikat také podskupiny lidí se specifickými zájmy či zaměřením. Vznikají tak to například subkomunity Neslyšících homosexuálů nebo Neslyšících křesťanů (Kosinová, 2008).

Přijetí osob do komunity Neslyšících

Osoba, která by se chtěla začlenit do komunity Neslyšících, neprochází žádným pohovorem, i přes to však musí splňovat určité podmínky a předpoklady. Hlavní předpoklady jsou, že se dotyčný neslyšící bude cítit součástí komunity Neslyšících a nadále také bude žít v dané lokalitě. Obecné podmínky přijetí nového člena do komunity Neslyšících se autor od autora liší, důležité je ale zmínit, že každá komunita má právo si zvolit podmínky dle svého uvážení.

Baker a Cokely zvolili čtyři postupy takto:

1. podmínka **audiologická** – Člověk, pokud by se chtěl stát příslušníkem komunity Neslyšících, by měl mít určitou ztrátu sluchu. Osoby, které mají sluch v pořádku se dostávají do komunity velmi těžce, ovšem existují výjimky.
2. podmínka **politická** – Jedinec se musí aktivně podílet na veřejných záležitostech komunity.
3. podmínka **jazyková** – Potencionální příslušník musí rozumět jazyku, kterým komunita komunikuje, v případě komunity Neslyšících znakovému jazyku.
4. podmínka **společenská** – Člověk se musí plně účastnit na existenci a správném bytí komunity.

V ojedinělých případech se také může stát členem komunity Neslyšících i slyšící člověk. Součástí komunity mohou být i slyšící partneři neslyšících jedinců nebo slyšící děti neslyšících rodičů. Ti, se ovšem nadále mohou sdružovat v organizaci CODA - Children of deaf adults či KODA - Kids of deaf adults (Lada in Kosinová 2008).

Jiní autoři jako například Padd tvrdí, že se slyšící nemohou stát příslušníkem komunity Neslyšících (Kosinová, 2008).

Mravy v komunitě Neslyšících

Každá komunita má daná pravidla, jak by se jejich členi měli chovat. U komunity Neslyšících tomu není jinak.

Jak získat slušnou cestou zájem neslyšícího? Neslyšící nemohou započít konverzaci oslovením, jako je tomu u slyšících. Důležitým startem dialogu/získání pozornosti je dotyk na rameno, či kdekoliv na horní končetině. Přijatelné je také dotyk na stehno, pokud druhý neslyšící sedí.

Pokud je zapotřebí oslovit větší množství neslyšících jedinců v místnosti, jsou dvě možnosti. Upozornit skupinu pomocí zhasnutí a rozsvícení světla v místnosti či dupáním.

Jak přerušit rozhovor dvou neslyšících? Slušné je, pokud dva neslyšící vedou rozhovor, se nejprve dotknout neslyšícího, kterému potřebujete něco sdělit, navázat oční kontakt s druhým a omluvit se. Kosinová (2008, s.35) to popisuje přesně takto “ Příchozí se dotkne paže nebo ramene první osoby a naváže oční kontakt s osobou druhou, směrem k ní ukazuje: OMLOUVAT SE – PŘERUŠIT – PTÁT SE (tedy “omlouvám se za přerušování, chtěl bych se jen na něco zeptat”). Pak se otočí k první osobě a vyřídí si s ní, co potřebuje. Následně se otočí k druhé osobě, poděkuje a odejde.”

Jak se rozloučit? Loučení neslyšících trvá velmi dlouho. V minulosti bylo totiž osobní setkávání jedinou příležitostí komunikovat s jinými osobami s totožným handicapem. Proto bylo velmi těžké odcházet, poněvadž během loučení, přicházeli na další náměty na konverzaci. Tento zvyk přetrvává dodnes. Nadále se považuje za slušné se rozloučit se všemi přítomnými. Proto může zabrat proces loučení čas i v řádu hodin.

Čemu se ve společnosti neslyšících vyhnout? Příkladů nevhodného chování v komunitě Neslyšících je mnoho. Zde uvádím nejběžnější příklady:

- získávání pozornosti poklepáním, dotykem na hlavu
- přidržení rukou a zabránění v možnosti komunikovat
- upozorňující dotyk velkou silou či na nevhodná místa
- přerušování očního kontaktu

(Kosinová, 2008)

Další zvyklosti

Pokud se Neslyšící sejdou u jídla, přejí si dobrou chuť pouze zaťukáním rukou jemně do stolu, nikoliv znakovým jazykem. Namísto tleskání, Neslyšící zdvihají ruce nad hlavu a třesou jimi. Nebo během přípitku neťukají skleničkami, ovšem jemně se dotknou rukou, ve které drží sklenici.

4.3 Komunikace Neslyšících

Osoby především s těžkým sluchovým postižením jsou odkázáni na vizuálnost komunikačních kanálů. Mezi nejčastěji využívané je řazen Znakový jazyk daného státu, kde neslyšící žije (v Čechách – Český znakový jazyk).

Znakový jazyk

Znakový jazyk je obecně uznáván jako přirozený jazyk. Dokázal to William C. Stokoe v roce 1960. Tento americký vědec inicioval první výzkum znakového jazyka a následně vydal studii “Sign Language Structure”, která dokazuje že znakový jazyk je po lingvistické stránce plnohodnotným komunikačním kanálem jako mluvený jazyk. William C. Stokoe vyhodnotil, že Americký znakový jazyk má dvojí členění a také prokázal že gesto není totožné se znakem. Znak je nejmenší jednotka a je srovnatelný se slovem. Slovo se nadále dá rozdělit na fonémy a ten shodný proces lze praktikovat i u znaku. Stokoe nazval části znaků jako cheméry. Znak znakového jazyka je definován třemi rozdílnými komponenty – umístěním znaku v prostoru, podoba ruky a specifickým pohybem, který znak doprovází (Slánská Bímová a Okrouhlíková, 2008).

Roku 1998 vyšel v platnost zákon č. 155/1998 Sb., *O komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob*, který definuje znakový jazyk takto: “Znakovou řečí se pro účely tohoto zákona rozumí český znakový jazyk a znakovaná čeština. Český znakový jazyk je základním dorozumívacím jazykem neslyšících v České republice. **Český znakový jazyk** je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické...” (Slánská Bínová a Okrouhlíková, 2008)

Znak, významově totožný se slovem v mluveném jazyce, lze rozdělit na více komponentů. A to na manuální a nemanuální prvky. Manuální prvky znakového jazyka se dají definovat místem, kde znak vzniká, nadále tvarem ruky, kterou je znak tvořen, pohybem ruky při znakování. Nemanuální složka znakového jazyka je formována především mimikou a gesty. Tyto dvě složky fungují současně a navzájem se doplňují a tvoří znak (Horáková, 2012).

Zajímavá je také historie znakového jazyka. První, kdo začal vzdělávat a komunikovat s neslyšícími pomocí znakového jazyka byl Abbé de l'Epée v roce 1765. Věřil, že neslyšící jsou schopni myslet ve znacích jako v mateřském jazyce, a proto založil již v roce 1770 školu pro neslyšící v Paříži. Vzdělávací metoda pomocí znaků a posunků se začala nazývat Francouzská.

Ovšem existovala také protichůdná orální metoda – Německá. Hlavním představitelem byl Samuel Heinicke, zakladatel školy pro hluchoněmé v Lipsku v roce 1778.

Následně vznikl konflikt o správnosti obou metod. Přívrženci Francouzské metody odsuzovali metodu Německou a naopak. Velké rozhodnutí padlo v roce 1880 při tzv. Milánském kongresu učitelů neslyšících a to, že jedinou uznávanou metodou bude metoda orální. Znakování ve školách bylo zakázáno, s výjimkou Gaulladetovy univerzity, která si výuku v znakovém jazyce ubránila.

V Čechách vznikl první ústav pro hluchoněmé velmi brzy, a to již v roce 1786. Během následujících let vznikají další ústavy po celém našem území například v Brně,

v Litoměřicích, v Českých Budějovicích. Zajímavou postavou v pedagogice neslyšících byl Václav Frost, který se rozhodl propojit obě výukové metody, jak francouzskou, tak německou. I přes Milánský kongres byl znakový jazyk definitivně zakázán ve školách až v roce 1932. Vzniklo tak dlouhé období, po které se nemohli neslyšící vzdělávat ve znakovém jazyce. Zásadní zlom přišel až pádu komunistického režimu, po kterém mohli neslyšící opět veřejně i ve školách znakovat.

Další z vizuálně manuálních komunikačních systémů, které využívají osoby se sluchovým postižením je znakovaná čeština. Znakovaná čeština je uměle vytvořený systém komunikace, který se vyznačuje spojením češtiny a českého znakového jazyka (Slánská Bímová a Okrouhlíková 2008).

Znakovaná čeština se vyznačuje artikulací, která může i nemusí být hlasitá. Tento komunikační kanál využívají nedoslýchaví a ohluchlí, kteří jsou schopni odezírat a znakovanou češtinu využívají pouze jako dodatek. Pokud ovšem jedinec se sluchovým postižením nemá dobré znalosti českého jazyka, není schopen tento typ komunikace používat (Horáková, 2012).

Prstová abeceda (daktylotika)

Prstová abeceda využívá různé tvary rukou a prstů, které představují jednotlivá písmena české abecedy. Dle zákona č.384/2008 Sb., který upravuje zákon č.155/1998 Sb., „*O znakové řeči*“ využívá formalizovaných a ustálených postavení prstů a dlaně jedné ruky nebo prstů a dlaní obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy. Prstová abeceda je využívána zejména k odhláskování cizích slov, odborných termínů, případně dalších pojmů.

Prstová abeceda je v různých státech odlišná. Ovšem byla vyvozena mezinárodní prstová abeceda, která je odvozena z jednoruční americké prstové abecedy. V České republice není sjednocená forma prstové abecedy. Proto také dochází k mísení jednoruční a dvouruční prstové abecedy či k mísení s artikulačními znaky. Nutností pro používání prstové abecedy je znalost psané formy jazyka, z důvodu že jsou jednotlivá slova hláskována. Tato metoda slouží pouze jako dodatek k odezírání, protože je velmi zdlouhavá (Horáková, 2012).

4.4 Tlumočení

Tlumočení je nedílnou součástí života neslyšících. Tlumočníci zásadně ulehčují život neslyšícím v různých situacích, kde by bez nich hrozilo nedorozumění a neúspěch. Jedná se například o návštěvu lékaře či úřadu.

Umělecké tlumočení

Záměr uměleckého tlumočení je dopřát neslyšícímu totožný kulturní prožitek. Toto označení v sobě skrývá dvě aktivity, které musí být umělecký tlumočník schopen zvládat. Jedná o umělecký překlad, který musí být připraven dopředu a následná interpretace spolu s hercem, pokud se jedná o divadelní tlumočení případně se zpěvákem či dalšími umělci. Není nutné, aby tyto dvě aktivity vypracovával jeden tlumočník, ovšem v dnešní době tomu tak bývá. Za umělecké tlumočení není ovšem považován jakýkoliv typ tlumočení kulturních akcí. Červinková to specifikuje takto “ *Do kategorie uměleckého tlumočení nezařazujeme ani tlumočení, kdy je tlumočník na jevišti přítomen, ale jeho projev nebyl předem připraven (nebyl proveden umělecký překlad).*” (Červinková a Kováčová, 2008, s.12)

Divadelní tlumočení

Divadelní tlumočení není stále přesně definováno, a to především z důvodu je v Čechách tento tlumočnický styl pořád nový. Cílem tohoto tlumočení je, aby divadelní představení byla dostupná také pro neslyšící. Prostředí v divadlech je velmi charakteristické, proto je nutné, aby byl tlumočník připravený na odlišný typ spolupráce. Herci, režiséři a pracovníci divadla nemají ve většině případů povědomí o problematice neslyšících, ovšem mají cenné zkušenosti ohledně jejich práce.

Dle Kováčové (2008, s.16) lze divadelní tlumočení rozdělit do tří (popřípadě čtyř) druhových skupin:

1. „statické tlumočení
2. zónové tlumočení
3. stínové tlumočení

4. *experimentální typ – speciální typ tlumočnickovy přítomnosti na jevišti, kdy je tlumočnick napůl v roli herce a napůl v roli tlumočnicka. Prozatím tento typ nemá ustálený název..“*

Autorka zmiňuje také tzv. balkonové tlumočení, jenž je v souvislosti s divadelním tlumočením často spojováno, však nelze jej však považovat za terminologicky správné (O České komoře tlumočnicků znakového jazyka).

Ovšem v jiných publikacích je balkonové tlumočení bráno jako plnohodnotné divadelní tlumočení. Jedná se o nejméně invazivní tlumočení pro herce, ale společností neslyšících je přijímáno velice kriticky. Je to typ tlumočení, kde zpravidla je jeden tlumočnick umístěný na balkoně mimo jeviště. Pro neslyšícího vzniká tedy nepříjemné rozhodování, zda bude sledovat děj hry, či tlumočnicka. Další problém vzniká v důsledku špatného nasvícení tlumočnicka (Najmanová, 2006).

Statické tlumočení se vyznačuje tím, že tlumočnick či tlumočnicki jsou umístěni na dobře viditelné místo na jevišti, případně pod jevištěm, ovšem po celou dobu představení nemění své místo. Tlumočnicki mohou překládat souběžně, popřípadě si mohou tlumočení představení rozvrhnout dle jejich uvážení. Světla, která tlumočnicky osvětlují jsou neměnná během představení. Je nutností, dostatečná, časově náročná příprava, při které se tlumočnicki naučí daný text nazpaměť, účastní se některých zkoušek. Tento typ tlumočení je nejčastější při divadelních hrách. Příklady představení, která byla tlumočena do znakového jazyka: *Plukovník Pták, Frida, Romeo a Julie, Perfect days, Racek*.

“Statické tlumočení je většinou hodnoceno jako nejméně rušivé pro herce (tlumočnicki jsou většinou vnímáni jako někdo navíc) a jako nejméně vstřícné k neslyšícímu divákovi, stále je však jedním z nejužívanějších typů divadelního tlumočení.” (Červinková a Kováčová, 2008, s.21)

Zónové tlumočení by se dalo považovat, že se nachází na pomezí statického a stínového tlumočení. Tlumočnicki, obvykle dva, mění své pozice dle jednotlivých scén, po předchozí domluvě s režisérem a osvětlovači. Každý tlumočnick tedy překládá pouze svou zónu, a tím nedochází ke zmatkům na straně diváka. Tlumočnicki, neboť jsou součástí obrazu, mohou být oblečeni tematicky podle hry, ovšem stále neutrálních barvách. U zónového tlumočení je nezbytné, aby se tlumočnicki zúčastnili většiny zkoušek. Zónové tlumočení

je využíváno při spolupráci s divadelními soubory, které jsou vstřícné a svolné upravit divadelní hru pro tento typ tlumočení. V České republice bylo uvedeno pouze jedno představení (*V melounovém cukru*) doplněno zónovým tlumočením (Červinková a Kováčová, 2008).

Stínové tlumočení se považuje za nejnáročnější. V ideálním případě má každý herec k sobě přiděleného tlumočníka, který ho následuje celé divadelní představení ve všech pohybech, činnostech a hraní, což je neslyšícími hodnoceno velmi pozitivně, protože odpadává výběr, kam bude neslyšící upírat svůj zrak, zda na herce, či na tlumočníka. Kostým tlumočníka je upraven tak aby co nejvíce odpovídal kostýmu herce. Však představení doplněné stínovým divadlem je na přípravu velmi obtížné. Nejdůležitější je ochota herců, režiséra a pracovníku divadla. Je nutné, aby tlumočníci byli přítomni na všech zkouškách. Tlumočník, již musí být také nadán v jiných oblastech jako například v tanci, herectví či pohybu obecně.

Experimentální typ uměleckého tlumočení má prozatím pouze jedinou definici. "Tlumočník je napůl v roli herce a napůl v roli tlumočníka." Další znaky jsou poměrně různé, v závislosti na originalitě režiséra, hereckého souboru, a proto nejsou možné prozatím další definice, které by tento styl tlumočení blíže specifikovali (Červinková a Kováčová, 2008).

Tlumočení hudby a zpěvu

Tento typ uměleckého tlumočení patří mezi nejtěžší umělecké odvětví tlumočnictví. A to především díky své náročné přípravě. Neboť se jedná o umělecké tlumočení, musí zde platit že umělecké tlumočení hudby a zpěvu se skládá z přípravy, překladu a nadále vystoupením spolu s interpretem.

Většina projektů týkající se znakového jazyka či obecně kultury Neslyšících v České republice vznikla kolem roku 1998, kdy byl znakový jazyk uzákoněn jako rovnocenný s ostatními jazyky. V roce 1998 vznikl také první sbor Neslyšících, se jménem *Tichá hudba*. První přetlumočený koncert do znakového jazyka byl odvysílán v roce 2002.

Tlumočník musí zhodnotit své zkušenosti a znalosti, z důvodu že při tlumočení hudby a zpěvu nejde pouze o samotný překlad. Tlumočník musí prokázat i dostatečnou emoční otevřenost, díky které bude moci předat neslyšícímu publiku pocity, rytmus, rychlost a správnou intonaci hudby či dokonce význam. Proto se nedoporučuje tlumočit hudbu a zpěv začínajícím tlumočnickům.

Překlad hudby pro neslyšící je velmi náročný. Před oficiálním vystoupením musí tlumočník skladbu náležitě naposlouchat a následně si zafixovat celý překlad.

Tlumočník by měl dodržovat také *dresscode*, což znamená společenské oblečení nejčastěji černé barvy. Ovšem jsou možné také výjimky, pokud například je na jevišti více účinkujících, může si tlumočník obléci oblečení výraznější barvy. Tlumočnickovo oblečení by také mělo být přizpůsobeno druhu hudby a také by mělo být co nejvíce podobné umělcovu (Červinková a Kováčová, 2008).

Významnou organizací podílející se na tlumočení kulturních akcí je *Česká Komora tlumočnicků znakového jazyka*. V této neziskové organizaci pracují tlumočníci bez ohledu na míru sluchového postižení. “Hlavním posláním Komory je zasazovat se o rozvoj a lepší postavení tlumočnické profese u nás, čímž zároveň přispívá k naplňování práv a potřeb neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých lidí.” (O České komoře tlumočnicků znakového jazyka, online)

4.5 Umění Neslyšících

V minulosti se vyskytovaly dva podstatné problémy. Kultura Neslyšících byla velmi poznamenána zákazem používání znakového jazyka. A také pokud už nějaké kulturní dílo vzniklo, nemohlo se rozšířit do společnosti Neslyšících. Dnes je již situace zcela jiná. Neslyšící se pomalu prosazují ve všech možných sférách umění.

Lidové umění

Lidové umění Neslyšících se vyvíjelo totožně jako u slyšících. Lidé si vyprávěli/znakovali smyšlené příběhy a ty se díky tomu dostávaly do povědomí široké veřejnosti. U Neslyšících byl ovšem problém se sdílením takových příběhů.

Někteří autoři (např. Lane, Hoffmeister a Bahan, 1996) ve svých publikacích prohlašují, že vyprávění příběhů má kořeny v prostředí prvních amerických škol pro neslyšící. Studenti si předávali své filmové poznatky, které si upravovali dle své fantazie, a to především z důvodu, že filmy v té době nebyly s titulky. Nadále popisovali chování slyšících vychovatelů a učitelů (Kosinová, 2008).

Shodně jako u slyšících jedinců, jsou nezbytné schopnosti vypravěče příběhu. Neslyšící vypravěč se musí umět orientovat v situaci, dále znát znakový jazyk na potřebné úrovni, používat neverbální komunikaci.

Lidová slovesnost Neslyšících se dá rozdělit na dva hlavní motivy:

1. příběhy o úspěchu
2. legendy o původu

Příběh o úspěchu je motiv silně spjat s historií Neslyšících. Vykresluje boj se vzděláváním orální metodou a tlakem společnosti. Poté však nastane zlom, neslyšící hrdina si osvojí systém znakového jazyka a nalezne komunitu Neslyšících. Dál žije spokojený naplněný život, se svými přáteli. V České republice se podobné příběhy však objevují zřídka.

Legendy o původu jsou pro změnu povídky, oslavující zrod znakového jazyka. Často se v nich vypráví o nejslavnějších učitelích či zastáncích znakového jazyka. Opakovaně se v nich objevují jména jako Thomas Gallaudet nebo Abbé de l'Épé (Kosinová, 2008).

Humor Neslyšících

Každá kultura má svůj vlastní humor, který primárně slouží pouze k pobavení komunity. U Neslyšících tomu není jinak. Proto může být humor Neslyšících považován slyšícími za nevtipný či až trapný, ovšem to pouze z důvodu vzájemného nepochopení.

V důsledku především takových nepochopení mezi slyšícím a neslyšícím vznikají různé anekdoty. Holcomb uvádí jako příklad: *“Slyšící muž dlouho pozoruje neslyšícího muže a následně se rozhodne zjistit, jak je to s gramotností u neslyšících. Na kousek papíru napíše ‘‘Umíte číst?’’ a podá tento vzkaz neslyšícímu muži. Neslyšící muž je znechucen jeho neznalostí a odepíše: ‘‘Ne. A umíte psát?’’* (Holcomb, 1994 in Kosinová, 2008, s.26)

Humor Neslyšících je velmi názorný, ale nejedná se pouze o vtipy a zábavné historky. Lze sem také zařadit popis absurdního obrazu či události nebo napodobování zvířat a lidí.

Velmi oblíbený je vtip vyprávějící příběh King Konga. Tento příklad je ideální pro pochopení podstaty humoru Neslyšících.

„Na pláži, kde se v horku opaluje mnoho lidí, se objeví King Kong. Když lidé spatří obrovskou opici, všichni začnou křičet a utíkat z pláže pryč; až na jednu krásnou mladou ženu. Žena nevnímá rozruch kolem sebe a v poklidu si užívá vody. Protože všichni ostatní utekli, opice přistoupí ke krásné ženě a vezme ji do svých obrovských tlap. Žena se vyděsí a začne křičet. King Kong se jí snaží říci, jak moc je krásná. Ona kroutí hlavou a ukazuje na své uši, aby opici vysvětlila, že neslyší. King Kong je překvapen, že potkal neslyšící ženu, a tak využívá své zkušenosti, že se kdysi učil znakový jazyk. Podívá se na mladou slečnu a ukazuje: „Jste tak krásná. Chci si Vás vzít!“ Ale v průběhu znaku „vzít si někoho za manžela/manželku“ King Kong svou milou rozmáčkne na několik kousků.“ (Holcomb, 1994 in Kosinová, 2008, s.24)

Divadlo

Pro neslyšící jedince je divadlo skvělý nástroj pro jejich seberealizaci. Díky tomuto faktu, jsou speciálně upraveny osnovy na školách, kde se neslyšící vzdělávají. Do výuky je zařazena hudebně-dramatická výchova jako nepovinný předmět. Neslyšící žáci si mohou v rámci takového předmětu vyzkoušet různé činnosti spjaté s divadlem či s hudbou. V důsledku vznikají volnočasové kroužky, které následně vystupují na se svými představeními na akcích pro Neslyšící.

V roce 1992 byl otevřen bakalářský obor Výchovná dramatika Neslyšících (Kosinová 2008). Tento obor vyučovaný na Janáčkově Akademii muzických umění v Brně, má za úkol připravit absolventy na profesionální i amatérskou divadelní dráhu. Dnes mají absolventi možnost také navazujícího magisterského studia. (Výchovná dramatika pro Neslyšící – Katalog oborů JAMU)

V České republice vznikl v roce 1997 profesionální divadelní spolek neslyšících – Divadlo **Neslyším**. Tento soubor připravuje zajímavé divadelní představení nejen pro dospělé neslyšící ale také pro neslyšící děti. V jejich repertoáru se objevují divadelní tituly

jako je Kytice, Kašpar Hauser, Helen Kellerová. Z dětských her hrají například Hrnečku vař!, O Koblížkovi, Abeceda aneb co se zdálo Alence. Účinkují především v Brně a Praze (Kosinová, 2008).

“ V souboru Divadla Neslyším je šest členů, kteří mají stejný handicap. Všichni jsme od narození neslyšící, takže máme podobné zážitky se společností. Například po nás chtěli abychom ‘krásně mluvili’. My se jim snažili vyhovět, jenže často se nám za to dostalo jen výprasku a nepochopení dospělých, když jsme cítili že v tu chvíli mluvit nechceme. Nutili nás, abychom četli knihy a přitom jsme museli zřetelně a nahlas vyslovovat, přestože jsme většinou význam slov vůbec nechápali. Tím jsme od dětství žili izolovaní od civilizace, jako divoši, se naše osudu podobají např. osudům Kamaly a Amaly, Kašpara Hausera, Tarzana a dalších. Pro nás první samostatný inscenační pokus jsme si vybrali příběh Kašpara Hausera. (Citace Divadlo Neslyším online, cit. 5.12. 2005-citace). (Kosinová, 2008, s.31).

Neslyšící mají více možností než navštěvovat divadelní představení připravované neslyšícími herci. Existují také divadla, která úzce spolupracují s tlumočníky, kteří následně tlumočí divadelní inscenaci do znakového jazyka. Mezi taková divadla patří Divadlo Na zábradlí (představení Perfect days), Divadlo NA BLÍZKO (Tracyho Tygr, Zahrada), Divadlo v Celetné (Růže pro Algernon). Tímto vzniká unikátní spojení kultury intaktní slyšící společnosti a kultury neslyšících.

Pantomima

Pantomima výrazně obohacuje kulturu neslyšících. V roce 1981 vznikl v Brně sbor neslyšících mimů, kteří vynikají v pohybovém divadlu a pantomimě a snaží se rozvíjet děti a mládež se sluchovým postižením. Tento sbor nazývající se **Pantomima S.I.** se stal úspěšným po celém světě a získal také mnoho ocenění (např. Cena zlaté masky v Itálii či Cena světového divadelního festivalu v Monaku). Do jejich repertoáru jsou zařazeny hry jako například Pohanský rok, Kouzelný Cirkus, Sen o životě. (Festival Otevřená náruč v Národním divadle).

Důležitou postavou je **Jindřich Zemánek**, který režíruje větší část pantomimických představení a pohybových divadel. Také je výkonným ředitelem Evropského centra pantomimy neslyšících a také ředitelem Mezinárodních festivalů pantomimy neslyšících.

(ZEMÁNEK, Jindřich. DbČAD – Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR))

Dalším ze souboru věnujících se pantomimě Neslyšících je **Nepanto** (zkratka pro Neslyšící pantomima). Nepanto bylo založeno již v roce 1973 a je dodnes aktivní. Vystupují s představeními jako Promoce (2005), Exekutor (2009), Člověk a pes (2011) (Praha-Nové Město: Nepanto)

Literární díla Neslyšících

Nejprve je důležité zmínit problém, který si široká veřejnost neuvědomuje. Znakový jazyk není znakovaná čeština, má odlišnou gramatiku a rozdílné náležitosti od češtiny. Neslyšící nemají většinou problém se čtením, ale s porozuměním textu. Proto lze u Neslyšících, kteří primárně komunikují znakovým jazykem, říci že čeština je pro ně cizí jazyk, jako například pro slyšícího jedince angličtina (Metodický portál RVP – Modul).

Neslyšících autorů tvořících literární díla je stále velmi málo. Velmi významným dílem s titulem Tichý přístav duše, na kterém se podílelo mnoho eslyšících autorů, kteří přispěli svou poezií, literárními a výtvarnými díly. Mezi přispěvatelé patřili například **Eliška Zaorálková, Lumír Graca, Eva Houdková-Tesárková**. Další podobnou knížku s titulem Dívej se,povídám vydala Lucie Půlpánová, která sjednotila mnoho textů zhruba čtyřiceti Neslyšících autorů. Tato kniha je rozdělena do čtyř tématických celků a to: pohádky, povídky, básničky a věci (Kratochvílová, 2007).

Poezie je neodmyslitelně součástí literárního umění. V mluvené řeči je báseň založená na rýmech, což jsou slova, která mají na konci veršů podobnou zvukovou shodu. Poezie ve znakovém jazyce se vyznačuje tím, že na konci znakových veršů, jsou zvoleny podobné znaky (obdobné postavení ruky, pohyb, orientace v prostoru...). Tím pádem může neslyšící vnímat básně totožně jako slyšící. První básník, který přednášel básně ve znakovém jazyce byl americký lingvista **Clayton Valli**. **Markéta Veselá, Zuzana Hájková, Eliška Vyorálková** jsou aktivní překladatelky básní z češtiny do znakového jazyka. Ovšem vznikají také básně přímo ve znakovém jazyce například autorkou **Lucií Půlpánovou** (Kosinová, 2008).

Výtvarné umění

Dle Novotné je na kreativitu během výtvarné výchovy na základních školách kladen malý důraz. Tvoření jednotvárných děl, které dítě nijak nezaujmou je dnes běžnou praxí. Přitom výtvarné umění je považováno za výborný způsob seberealizace (Novotná 2008).

Jedním z nejvýznamnějších Neslyšících výtvarníků je **Boris Masník**. Příčinou jeho ztráty sluchu se stal zánět mozkových blan již v šesti měsících života. I přes veškeré překážky zvládl vystudovat střední grafickou školu a později se stát předním českým animátorem. Díky své trpělivosti a pečlivosti vytvořil mnoho večerníčků a animovaných pohádek, například Dášenska, Pojd'te pane, budeme si hrát, Zahrada, O skřítkovi Racochejlovi. Jeho práce je světově uznávána (Lavičková a Chladová, 2011).

Dalším českým Neslyšícím výtvarníkem je **Antonín Kovařík**, který se věnoval tématům jako například náboženství, láska, smrt, touha. V posledních letech se Antonín Kovařík věnuje také abstrakci a sochařství. Jeho díla byla vystavena ve významných evropských městech (Barcelona, Amsterdam aj.).

Neslyšících autorů působících na české umělecké scéně je mnohem víc. Především k mladší generaci patří fotografka **Zdeňka Trnečková**, grafik **Šimon Sedláček** a malířka **Ivana Tetauerová**.

V rámci výtvarného umění vznikají různé spolky, které pořádají výstavy, vernisáže, workshopy, které pro neslyšící nejsou běžně zpřístupněné. Jedná se například o spolek **CUDEMO** (Culture deaf Moravia = kultura Neslyšících Morava), který sdružuje výtvarníky a fotografy celé Moravy nebo o občanské sdružení **Zavři uši o.s.**, které spolupracuje s neslyšícími fotografy po celé České republice (Novotná, 2008).

Hudební a taneční scéna neslyšících

I přes to, že neslyšící nemohou vnímat hudbu totožně jako slyšící, jsou schopni vnímat vibrace hudby. Doktor Dean Shibaba v roce 2001 prezentoval studii týkající se vnímání hudby neslyšícími. Bylo dokázáno že neslyšící využívají shodné části mozku při vnímání vibrací jako slyšící při poslechu hudby, proto je důležité rozvíjet sluchová centra v mozku i u neslyšících (Deaf 'Hear' Vibrations).

Mandy Harvey je dnes již neslyšící jazzová zpěvačka a textařka, která měla velké problémy se sluchem až o něj zcela přišla. Je spoluautorkou knihy *Sensing the Rhythm: Finding My Voice in a World Without Sound* a je ambasodorkou charitativní organizace “No barriers”. Po svém prvním velkém televizním vystoupení se stala obětí vyhrožování Neslyšící komunity za využívání orální metody (Mandy Harvey – Official Website).

Dalším Neslyšícím zpěvákem využívajícím orální metodu je například **Sean Forbes**, který je aktivní na hip hop scéně (Sean Forbes Deaf And Loud.).

K hudbě Neslyšících v České republice neodmyslitelně patří **Tichá hudba**. Toto hudební uskupení se věnuje překladu do znakového jazyka, jak českých, tak zahraničním písním (Novotná, 2008).

Nejznámější českou tanečnicí je nepochybně **Mobi Urbanová**, která se svým tancem vystupovala na mnoha významných vystoupeních. Předpokládá se, že neslyšící byla od narození, ovšem její matka ji i přesto vedla k hudbě. Dokonce se Mobi naučila mluvit a již od útlého věku se velmi ráda pohybovala. Následně začala vystupovat a stala se velmi rychle úspěšnou tanečnicí. Mobi Urbanová chtěla ovšem dokázat více a tak v roce 1942 založila taneční školu pro neslyšící (Hrubý, 1998).

Sdružení neslyšících tanečníků vzniklo při Gallaudetově univerzitě, pod názvem **Gallaudet Dance Company**.

Zajímavostí je, že s rozvojem technologií vzniká stále více pomůcek, které usnadňují neslyšícím tanec. Nejen sluchadla a kochleární implantáty ale v dnešní praxi je běžné, že neslyšící má na zádech pomocí popruhů připevněný reproduktor, který mu předává vibrace. I přes veškeré možnosti se neslyšící rozdělují na ty, kteří pomůcek využívají a na ty, kteří je striktně odmítají.

Slavní neslyšící tanečníci jsou například **Samantha Figgins**, **Shaheem Sanchez** a v ČR **Magdaléna Vojnarová**.

Neslyšící tanečníci mají také světový taneční festival pro neslyšící **Bay Area International Deaf Dance Festival** (Gallaudet Dance Company – taneční akademie pro neslyšící tanečníky – Tiché zprávy).

Další kulturní vyžití a akce určené Neslyšícím

Mezi další důležité kulturní akce patří festival **Mluvíci ruce**, který je každý rok organizován Českou Unií neslyšících se záměrem představit a ukázat divadelní umění neslyšících.

Každoročně je organizován také **Ples neslyšících**. Zajímavou akcí je také **MISS DEAF**, což je soutěž krásy pro neslyšící (Kosinová, 2008).

Pro sportovně založené neslyšící, se každé čtyři roky, vždy rok po paralympijských hrách, pořádá **DEAFlympiáda**. DEAFlympiáda je organizována izolovaně od paralympijských her, z důvodu lepší organizace, protože neslyšící sportovci jsou v důsledku svého postižení zařazeni do jedné kategorie. Neslyšící mohou soutěžit na letních či zimních hrách pro neslyšících. Nejvýraznější úspěch na zimních hrách pro neslyšící měla Petra Kurková, která závodila v alpském lyžování. Naopak na letních hrách byla nejvýznamnější tenistka Margareta Hanne Trnková (Český paralympijský výbor).

4.6 Sdělovací prostředky neslyšících

Tisk

První tištěný materiál určený pro neslyšící byl vydáván již v roce 1916. Ovšem noviny s názvem "Noviny pro Hluchoněmé" nebyly v oblasti neslyšících příliš v oblibě. Jednalo se totiž o noviny psané učiteli neslyšících, kteří kritizovali znakový jazyk. Následně vznikalo a zanikalo mnoho tištěných materiálů například Obzor hluchoněmých, Plzeňský hluchoněmý, Svépomoc hluchoněmých, Efeta, Elán a mnoho dalších (Hrubý, 1998).

Jedním z časopisů pro neslyšící byl časopis Gong, který vycházel již od roku 1972. Nebyl nijak jednotně tematicky zaměřený, a proto si v něm každý neslyšící, může najít co ho zajímá. Zaobíral se ale především tématy, která jsou obecně prospěšná pro osoby se sluchovým postižením a která jsou obecnou společností řešena pouze povrchně, například články o kompenzačních pomůckách, kultuře neslyšících či o znakovém jazyce. Časopis Gong byl vydáván Asociací organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel. Tento časopis byl bohužel nucen ukončit svou činnost z nedostatku finančních

prostředků v roce 2016 (Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel »Časopis Gong).

Dalším významným časopisem je časopis Unie, vydávaný Unií neslyšících. Na tvorbě časopisu Unie se podílí především sami neslyšící (Kosinová, 2008).

Ovšem i časopis Unie, byl nucen z finančních důvodů na určitou dobu omezit svou aktivitu. Dnes se časopis opět vydává, ale pouze šestkrát do roka a online (Časopis UNIE – Czech Union of the Deaf, z.ú..).

Nadále vzniká mnoho malých časopisů, především při školách. Jedním z nich je časopis DEAF vznikající žáky ze střední zdravotnické školy zubní techniky v Praze. Dalšími časopisy jsou například Slucháček a Neli. Zajímavý je také časopis Info-Zpravodaj, který je vydáván slyšícími redaktory se zaměřením na rodiče dětí se sluchovým postižením (Kosinová, 2008).

Televizní vysílání

V důsledků možných problému s psanou češtinou dávají neslyšící přednost upravenému televiznímu vysílání před tiskovinami. Televizní vysílání může být doplněno titulky pro neslyšící nebo tlumočením do znakového jazyka.

Televizní program obsahuje pořady, přímo určené pro neslyšící. Jedním z takových pořadů je Televizní klub neslyšících. V celém pořadu se používá jako komunikační kanál znakový jazyk. Televizní klub neslyšících vysílá zprávy týkající se života neslyšících, informací o komunitě, kultuře. (Kosinová 2008).

Před nástupem internetu a dalších informačních zdrojů měl Televizní klub neslyšících (dále již jen „TNK“) funkci také vzdělávací. Reportáže byly natáčené tak aby předávali neslyšícím důležité informace, týkající se jak světa neslyšících, tak světa slyšících.

Snahy prosadit v České televizi pořady pro neslyšící byly i dříve, v důsledku vlivu komunistického režimu, to bylo však umožněno až v roce 1980. Před začátkem vysílání TKN, Česká televize uvedla dva celovečerní dokumenty, které měli představit problémy komunity neslyšících. Zita Drdová, dramaturgyně a scénáristka TKN po mnoho let, připravovala velmi dobře pořad o neslyšících i bez předchozích zkušeností s komunitou

neslyšících. Dokázala to především díky své odhodlanosti a otevřenosti. Celý koncept pořadu Televizní klub neslyšících byl nový, a proto byl velmi náročný na přípravu.

Tento pořad byl velmi důležitý pro vnímání neslyšících slyšící společností. Během komunistického režimu nebyla problematika sluchového postižení v povědomí široké veřejnosti, díky TKN se ovšem situace změnila. (Televizní klub neslyšících – Česká televize)

S pocitem, že stále není neslyšícím věnovaný dostačující prostor v médiích, vznikla internetová televize WEBlik, určená pro neslyšící děti a mládež, s cílem předávat informace neslyšícím ve znakovém jazyce. (Horáková 2012)

Pořady, které jsou pro slyšící veřejnost, jsou nyní doplněny tzv. skrytými titulky. Skryté titulky popisují celé dění ve vysílání, určují, kdo mluví a co říká, jsou také doplněny popisy zvuků. Strnadová definuje skryté titulky takto *“Skryté titulky jsou vytvářeny primárně pro potřeby osob se sluchovým postižením, a obsahují proto mimo jiné i řadu specifických náležitostí jako je například popis zvuků dokreslujících význam děje, indikace mluvčího mimo záběr, barevné rozlišování hlasů, aby neslyšící diváci poznali, která osoba ve skupině či mimo záběr promluvila atd.”* (Strnadová v Kosinová, 2008, s. 39)

Dnes jsou titulky dostupné na každém kanále ovšem v jiné míře.

Poslední typ pořadu uzpůsobeného pro neslyšící je doplněn tlumočením. Obraz je specificky upraven a v pravém dolním rohu je umístěno okno s tlumočníkem. Mezi takové pořady patří například *Denní zprávy* a pořad *Sama doma*.

Film

Filmů určených přímo pro neslyšících je velmi málo. Ovšem bylo natočeno několik snímků, kde je hlavní hrdina neslyšící. Jedním z nich je například film *Minulost* (1998) (Kosinová, 2008).

V roce 2015 byla odvysílána první vánoční pohádka *Nejkrásnější dar* pro neslyšící děti, ve které hráli neslyšící herci. Následně byla doplněn český dabing, aby si pohádku mohl užít také slyšící divák. Díky velkému zájmu, se natáčení vánoční pohádky pro neslyšící stalo tradicí (Tiché zprávy – Aktuality ve znakovém jazyce).

4.7 Neziskové organizace

Pevnost je organizace, která se věnuje výuce znakového jazyka v Praze a v Hradci Králové. Byla založena v roce 2000 Petrem Vysučkem a Radkou Novákovou, kteří jsou ve vedení organizace dodnes. Výuku znakového jazyka vede neslyšící instruktor, díky čemuž pochytí student autentické komunikační prvky neslyšících. Pevnost se věnuje také překladům do znakového jazyka. Mezi další projekty Pevnosti patří *Letní škola s Pevností* a každoroční ples neslyšících (Pevnost – České centrum znakového jazyka).

Česká unie neslyšících funguje na podobném principu jako Pevnost. Věnuje se výuce znakového jazyka, simultánnímu překladu, a navíc sociálně aktivizačním službám. Také má větší působnost po České republice, a to v Praze, Zlíně, Kroměříži, Liberci, Ostravě, Jihlavě a v Karlových Varech. Podílí se na organizaci plesu neslyšících a organizují festival *Mluvící ruce* (O nás – Czech Union of the Deaf).

ASNEP čili Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel, je další organizace sdružující jednotlivé subjekty, které pracují na zkvalitnění života sluchově postižených jedinců. Menší organizace mají tedy prostřednictvím ASNEPU možnost dávat komentáře, návrhy k ustanovením či k zákonům, které se týkají této problematiky. Mezi nejvýznamnější počiny ASNEPU je prosazení zákona č. 155/1998 Sb., *O znakové řeči* a o následnou novelizaci (Zákon č.384/2008 Sb.) nebo prosazení každodenních zpráv ve znakové řeči (ASNEP.cz – Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel » O ASNEP).

Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR je největší organizace zabývající se problematikou sluchového postižení. Hlavními činnostmi této instituce je poradenství, zajištění informací v komunikačních kanálech vhodných pro sluchově postižené, zabezpečení tlumočení a dále mnoho již konkrétně zaměřených projektů. Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob má 55 poboček po celé České republice a sdružuje více než 4 000 neslyšících (SNN: O SVAZU).

Organizací sdružujících neslyšících je mnoho a mají také rozmanité zaměření. Existuje například B.Y.D. Klub mladých neslyšících, Český tenisový svaz neslyšících, Klub neslyšících rybářů, I. Pražský sportovní klub neslyšících a další. Je také mnoho institucí,

které sjednocují tlumočníky znakového jazyka jako Česká komora tlumočnicků znakového jazyka nebo Česká společnost tlumočnicků znakového jazyka (Seznam. Organizací).

Existují také spolky a kluby neslyšících, které sdružují jedince s podobným handicapem v místě jejich bydliště. Tyto spolky následně organizují nejen kulturní akce, jako výlety na hrady a zámky, výstavy, muzea a mnoho dalších.

4.8 Hrady, zámky a přístupnost pro neslyšící společnost

Hrady a zámky dříve sloužily rozličným účelům, a právě díky své historii mají dnes svůj nezaměnitelný kulturní přesah. Prohlídka takových prostor je pojátkem s dějinami, odehrávaly se zde významné události, jsou zde uloženy přední umělecká díla nebo jsou dějištěm výstav, festivalů a rekonstrukcí bitev. Jazyková bariéra přístupu na hrady a zámky tak omezuje komunitu neslyšících hned v několika rovinách.

Se záměrem zlepšení přístupnosti hradů a zámků, byla vytvořena DVD nahrávka *Po českých hradech a zámcích s průvodcem v českém znakovém jazyce* určená primárně pro děti užívající znakový jazyk. Děti se tak mohou před návštěvou vybraných hradů, zámku či zřícenin dozvědět různé zajímavosti, historii místa, legendy či tipy, jaká místa v okolí navštívit (CD a DVD, 2015, Ústav jazyků a komunikace neslyšících,).

Jakkoliv jsou takové snahy o zpřístupnění vítané, je na místě uvést, že nejsou dostatečné. Především proto, že návštěvník si musí informace zapamatovat před samotnou prohlídkou, a navíc je mu znemožněna interakce s průvodcem. Nemůže se tedy ptát na to, co by ho zajímalo, ale je výhradně odkázán na to, co si zapamatuje z filmu.

V České republice není zavedený ucelený celistvý program, který by zaručoval přístupnost hradů a zámků pro neslyšící. Ovšem existuje několik výjimek, kde je možnost prohlídky ve znakovém jazyce pomocí technologií.

Mezi takové hrady patří například Svojanov na Svitavsku, který je bezbariérový jak pro neslyšící, tak pro nevidomé návštěvníky (Hrad Svojanov se otevře i pro nevidomé a neslyšící–Novinky.cz) a dále například hrad Rotštejn, který byl zpřístupněn pro neslyšící, díky dárcovskému projektu (Tichý hrad Rotštejn – dostupný pro neslyšící).

Národní památkový ústav započal v roce 2017 s projektem, který na třech zámcích zabezpečí videoprohlídky ve znakovém jazyce. Byl vybrán zámek Červená Lhota, Náměšť nad Oslavou a Jaroměřice nad Rokýtkou (Průvodce pro neslyšící testovali v Náměšti a Jaroměřicích – Třebíčský deník).

Další z možností, kterou mají neslyšící je přizvat tlumočníka, který bude prohlídku hradu či zámku tlumočit během přednášení průvodcem. Z důvodu nedostatků tlumočnicku a finanční náročnosti je ovšem tato varianta využívána pouze většími skupinami neslyšících.

5 Přístupnost kulturních památek pro neslyšící

5.1 Cíle výzkumu

Tato kapitola je empirickou částí celé práce a věnuje se konkrétně hradům a zámkům ČR a jejich přístupnosti pro Neslyšící z celé České republiky.

Cílem výzkumu této práce je tedy zjistit, jak Neslyšící hodnotí své kulturní vyžití, zajišťování tlumočnicků a přístup k informacím na hradech a zámcích. Dílčím cílem je zjistit, zda by zajištění videoprohlídek (za pomoci moderních technologií) na zmíněných kulturních památkách zvýšilo zájem o jejich návštěvu a narovnálo tak domnělou nerovnováhu v návštěvnosti mezi Neslyšícími a intaktní společností.

Výzkumné otázky

Pro výzkum byly stanoveny následující otázky:

1. Je nabídka kulturních akcí pro osoby se sluchovým postižením dostatečná?
2. Navštěvují Neslyšící hrady a zámky méně?
3. Zvýšila by nabídka videoprohlídek ve znakové řeči zájem Neslyšících o návštěvu hradů a zámků?

5.2 Metodika výzkumného šetření

Komplexnost tématu vyžaduje použití jak kvalitativní, tak především kvantitativní výzkumné metody.

Druhou zvolenou metodu, tedy kvantitativní výzkum, Šváříček ve své publikaci definuje takto: „*Podstatou kvantitativního výzkumu je výběr jasně definovaných proměnných, sledování jejich rozložení v populaci a měření vztahů mezi nimi.*“ Kvalitativní výzkum funguje na principu dedukce. Na počátku zkoumání jsou zvoleny teoretické výzkumné otázky/premisy, které jsou dále ověřovány pomocí samotných výzkumných metod. Nelze říci, že v rámci kvantitativního výzkumu je možné k získání informací použít pouze písemný dotazník. Tato metoda je nejčastěji využívána, ale je možné využít i specificky upravené interview s totožnými otázkami pro veškeré respondenty, které ale nejsou podrobné (Šváříček a Šedřová, 2014).

Je-li posléze zajištěn dostatečně široký statistický soubor, lze odpovědi zobecnit a vyvodit konkrétní závěr. Ten se ovšem týká pouze dané skupiny respondentů, v tomto případě neslyšících (Šváříček a Šedřová, 2014).

Dotazníkové šetření je efektivní v získávání velkého množství informací za krátký časový úsek. Písemný dotazník má mnoho výhod. Respondent nemá časové rozpětí, za jak dlouho musí dotazník vyplnit. Díky anonymitě se může zvyšovat upřímnost respondentů, která navíc není ovlivněna názorem tazatele. Ovšem je nutné vytvořit dotazník snadno pochopitelný a nepříliš dlouhý, aby byl pro respondenta zajímavý.

Kvalitativní výzkum se vyznačuje protichůdnými východisky. Primárně se zaměřuje na menší skupinu respondentů, která však zkoumá daný problém mnohem hlouběji. Jedná se o časově náročnější variantu, a to především díky zjišťovacím prostředkům, jako podrobné interview či pozorování (Gavora, 2000).

V některých případech je kvantitativní výzkum odsuzován z důvodu nedostatečné objektivity. Ovšem při správném zpracování dat, lze získat odlišné informace, které jsou kvalitativními metodami nezjistitelné (Šváříček a Šedřová, 2014).

Kombinací kvalitativního a kvantitativního výzkumu vzniká individuální pohled na dané téma, ke kterému dochází při použití odlišných postupů. Výsledkem je výzkumné šetření,

které se problematikou zabývalo dostatečně detailně ale také na velkém vzorku respondentů. Je nutné zmínit, že dané metody výzkumného šetření jsou si rovné, jedna nepřevyšuje druhou (Švaříček a Šedřová, 2014).

5.3 Charakteristika dotazníku

Pro tuto práci byla využita možnost písemného strukturovaného dotazníku na internetu. Jelikož byl výzkum zaměřen na neslyšící respondenty, byl doplněn dotazník o videa, ve kterých byly veškeré otázky i odpovědi přetlumočeny do znakového jazyka, aby se předešlo nepochopení.

Dotazník má dvě hlavní části. V úvodní části se dotazníku jsou uvedeny důležité informace, týkající se jak dotazníku samotného, tak obecnější informace o výzkumu. Druhá část obsahuje vlastní dotazníkové šetření. První sada otázek je všeobecná a týká se kultury neslyšících, druhá se pak zaměřuje konkrétně na hrady, zámky a jejich přístupnost pro neslyšící. V dotazníku bylo použito celkem jedenáct otázek, z toho osm uzavřených, které byly následně zpracovány pomocí kvantitativní metody. Ale ve výzkumu se objevily také dvě otázky otevřeného charakteru, které byly následně zpracovány kvalitativní metodou. V dotazníku se objevila také jedna otázka polouzavřená, kde měl respondent možnost dopsat jinou, nezmíněnou odpověď. Tato otázka byla zpracována totožným způsobem jako otevřené otázky.

Celkový statistický soubor zahrnuje **232 neslyšících respondentů**.

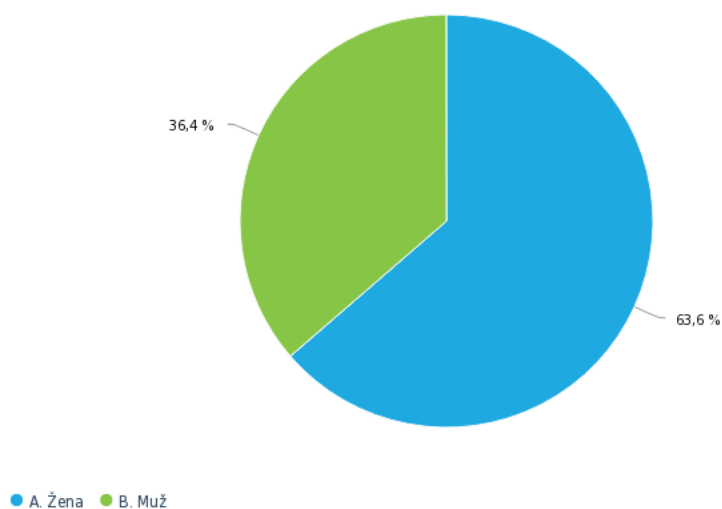
Výběr respondentů

První a zcela logickou podmínkou pro zařazení do dotazníkového šetření je naprostá ztráta sluchu. Oproti tomu není relevantní, zdali respondent o sluch přišel, či se se ztrátou sluchu již narodil, proto nebylo nutné tento parametr zařadit. Pro dostatečnou reprezentativnost vzorku respondentů byly cíleně oslovovány komunity neslyšících po celé ČR.

5.4 Dotazníkové šetření

Jste muž nebo žena?

První otázka se týkala pohlaví. Z 232 respondentů odpovědělo 147 žen (63,3 % z celkového počtu respondentů) a 84 mužů (36,4 % z celkového počtu respondentů). Je tady patrné, že dotazník byl vyplněn mnohem více ženami.

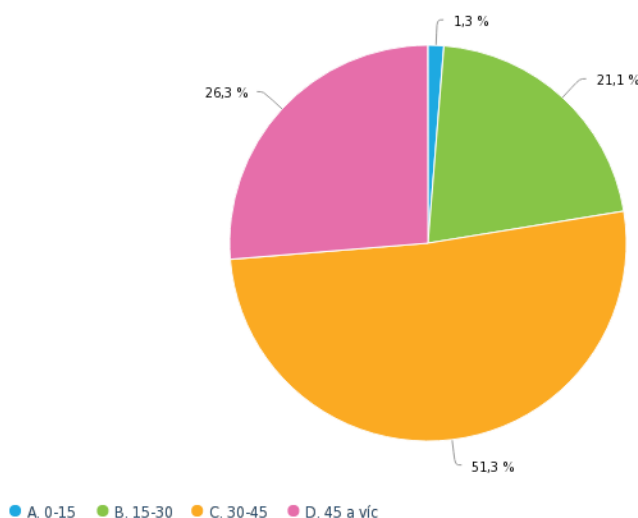

Graf č.1: Jaké je vaše pohlaví?

Kolik Vám je let?

Druhá otázka se věnuje věku respondentů. Odpovídající měli na výběr rozpětí od 0-15 let, 15 - 30 let, 30 - 45 let, 45 a více. Nejvíce respondentů zvolilo věk 30-45 let, přesně 119, což činí 51,3 %. Dále 61 respondentů zvolilo variantu 45 a více let, 49 respondentů bylo věku 15-30 let a pouze 3 respondenti dětských let.

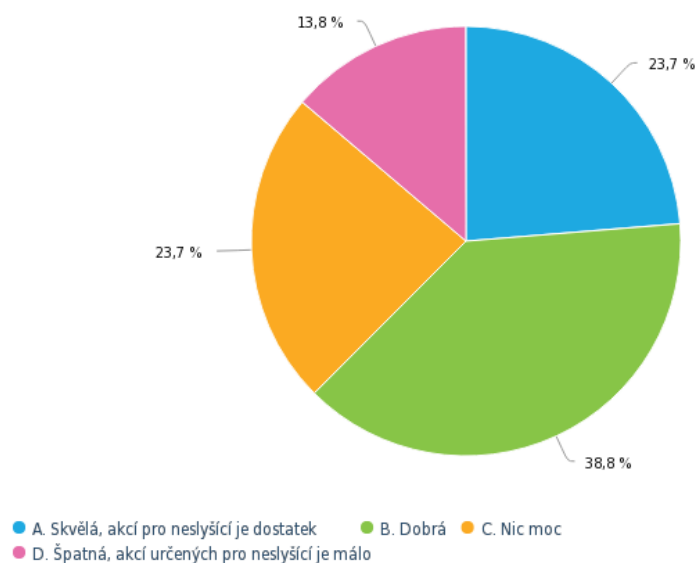
Graf č.2: Kolik Vám je let?

Jaká je podle Vás kultura pro Neslyšící v České republice?

Následující otázka se věnovala kultuře Neslyšící. Záměrem bylo zjistit, jak Neslyšící hodnotí svou kulturu, zda jim připadá že je dostatek akcí tlumočených do znakového jazyka či nikoliv. Nejčastější odpovědí bylo hodnocení dostatečné, což zvolilo 90 neslyšících, dále zvolil totožný počet respondentů (55) variantu, že je kultura neslyšících skvělá s dostatkem kulturních akcí a variantu, že je kultura nedostačující. Nejméně respondentů ohodnotilo kulturu Neslyšících jako špatné, s naprostým nedostatkem akcí.

Podle nejčastěji vybírané odpovědi lze říci, že kultura Neslyšících je uspokojivá, ovšem je nutné se zabývat tímto tématem i nadále, a to nejen ve velkých městech.

Je nutné zmínit, že kultura Neslyšících se v České republice plně rozvíjí velmi krátkou dobu. Především starší jedinci, kteří si pamatují situace během minulého režimu a před rokem 1998, jsou velmi obezřetní v používání znakového jazyka na veřejnosti i dnes. Velké pozitivum dnešní doby jsou technologie, které pomáhají k uchování kultury neslyšících (Kosinová, 2008).

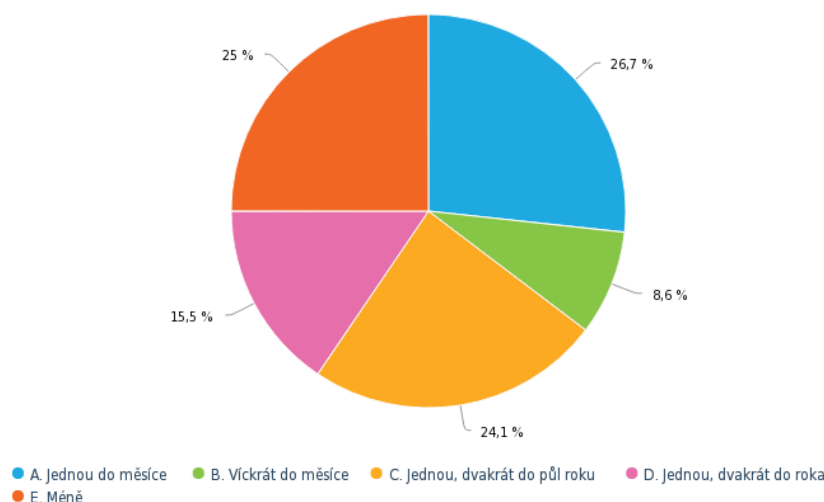
Graf č.3: Jaká je podle vás kultura pro Neslyšící v České republice?

Jak často navštěvujete kulturní akce (divadlo, kino, výstava...)?

Čtvrtá otázka je koncipována tak, aby určila, jak často respondenti navštěvují kulturní akce. V největší míře byla zvolena varianta, říkájící že respondenti navštěvují kulturní akce jednou do měsíce, která byla zvolena 62 odpovídajícími. Druhá nejvíce volená odpověď ukazuje že 58 dotazovaných navštěvuje kulturní akce méně než dvakrát do roka. Nadále 56 respondentů se rozhodlo pro variantu “jednou či dvakrát do půl roku”, 36 respondentů pro “jednou či dvakrát do roka”, 20 dotazovaných navštěvuje kulturní akce vícekrát do měsíce.

Zajímavé je, že mezi nejčastější odpovědí a odpovědí, která značí nejmenší frekvenci návštěv kulturních akcí je rozdíl počtu respondentů velmi malý. Výsledek tedy značí, že i když existuje početná část neslyšících, kteří jsou kulturně aktivní, je také mnoho

neslyšících, kteří mají kulturní vyžití jen velmi malé. Ovšem stále je nutné myslet také na to, že pojem “kultura” může mít mnoho významů a každý může mít jeho vnímání jiné. Problémem, který může způsobovat nízký zájem je nedostatečné kulturní vyžití v místě bydliště Neslyšících.

Graf č.4: Jak často navštěvujete kulturní akce (divadlo, kino, výstava...)?

Jaké kulturní akce máte nejraději?

Nadcházející otázka se dotazovala respondentů, jaké kulturní akce se těší největší oblibě. Jde o polouzavřenou otázku, kde si Neslyšící mohli vybrat z předem stanovených odpovědí či dopsat kulturní akce, které nebyly zmíněny.

Dotazovaný si mohl vybrat z více možností, jako divadlo a kino, koncerty, festivaly či výstavy. Více než polovina respondentů, přesně 120 respondentů, zvolila *divadelní představení a promítání filmů v kině*. Druhá nejvíce volená varianta byly *výstavy*, které považuje za nejoblíbenější kulturní akce 93 dotázaných. Odpověď *festivaly*, která nebyla blíže specifikovaná, byla vybrána 80 neslyšícími, *koncert* byl vybrán 36krát. Je předvídatelné, že odpověď „koncert“ byla vybrána nejmenším počtem respondentů, a to především proto, že není přizpůsobená potřebám neslyšících.

Možnosti napsat jinou kulturní akci využilo 51 dotazovaných.

Dále jsou vypsány některé odpovědi, které se velmi často opakovaly doplněné o komentář.

Sport (10 respondentů) – téma sportu patřilo mezi nejčastější, lze tedy vyvodit, že neslyšící mají velký zájem o sportovní události. Bohužel v České republice jsou sportovní utkání komentovaná znakovým jazykem pouze tehdy, pokud se jedná o neslyšící hráče. Jediným dostupným televizním zdrojem informací ve znakovém jazyce o výsledcích sportovních utkání je každodenní vysílání na kanále veřejnoprávní televize.

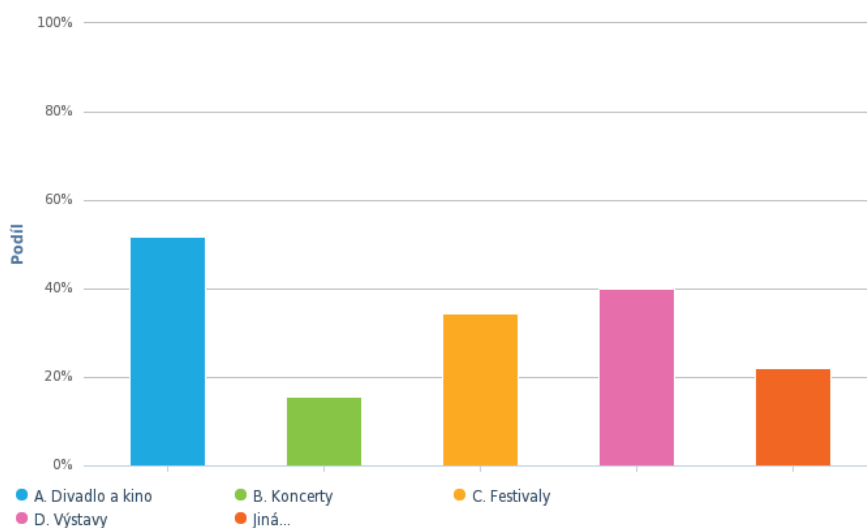
Hrady a zámky (9 respondentů) – tato odpověď dokazuje, že neslyšící mají velký zájem o prohlídky hradů a zámků.

Turistika (4 respondenti) – Turistika je u neslyšících oblíbené trávení času, a to především kvůli nízké náročnosti. Vznikají díky tomu malé subkomunity neslyšících turistů.

Přednášky a kurzy (3 respondenti) – několik respondentů zmínilo přednášky a kurzy různého druhu (cestovatelské přednášky, kurz vaření, kurz fotografování, kurz keramiky). Vzdělávacích přednášek, které jsou tlumočené do znakového jazyka není mnoho, ale existuje komunitní centrum Znakovárna, ve kterém jsou každý měsíc připraveny různé přednášky. Jednou do roka se zde pořádá velký Znakofest, kde návštěvníci najdou mnoho velmi různorodých workshopů, přednášek a výstav.

Náboženské akce (2 respondenti) – tlumočení náboženských akcí je neobvykle náročné kvůli nedostatku literatury, málo rozšířeným specifickým znakům a dlouhým promluvám

Neslyšící odpovídali rozmanitou škálou kulturních akcí, což značí i velký zájem o kulturu obecně, tedy nejen o kulturu neslyšících/určenou neslyšícím. Průzkum také ukazuje, že lidé s těžkým sluchovým postižením jeví zájem o kulturní aktivity intaktní společnosti, ale kvůli komunikační bariéře nemají rovné podmínky.

Graf č.5: Jaké kulturní akce máte nejraději?

Napadá Vás, jakým způsobem by se dala kultura neslyšících zlepšit?

Tato otázka byla otevřeného charakteru. Otázka dávala respondentům prostor, aby vyjádřili své připomínky a nápady, které by mohly vést ke zkvalitnění kultury neslyšících.

Nejčastější odpovědi a komentáře

„Je potřeba více tlumočnicků na výstavy, divadla, koncert apod.“ - Mnoho respondentů zmiňovalo nedostatečné tlumočení kulturních akcí, které by si přáli zlepšit. V České republice je odhadován počet tlumočnicků do znakového jazyka na 120. Podle některých organizací je ovšem i toto číslo nadnesené. Problém s nedostatkem tlumočnicků postihuje nejen již několikrát zmíněnou oblast kultury, ale neslyšící mají problém na úřadech, u lékaře, v bankách a dalších běžných situacích. Pro porovnání, v severských zemích, vychází poměr jeden tlumočnicků ku pěti neslyšícím v České republice je toto číslo značně odlišné, a to jeden tlumočnicků na přibližně sto neslyšících. Nejvyšší počet tlumočnicků pracuje v Praze, z čehož vyplývá důvod vyššího počtu tlumočených kulturních akcí (Řežňáková, 2020).

Dále respondenti vypisovali jednotlivé akce, o které by měli zájem, pokud by byli tlumočené například: muzea, hrady, zámky, výstavy, sport.

„Jednotný systém a přehled na jednom místě o akcích pro neslyšící“ – Dnes je mnoho kulturních akcí pro neslyšící, které jsou organizovány různorodými organizacemi, ale neexistuje ucelený program, kde by neslyšící mohl nalézt veškeré akce.

„Aby v kinech byly české filmy i animované pohádky opatřeny titulky či tlumočením“ - Projekcí filmů s upravenými výstupy je velmi málo. Touto problematikou se však v roce 2005 začala zabývat organizace Portlingua, která se primárně věnuje filmovou produkcí a servisními službami. Zajišťují v rámci projektu „Kino neslyšícího diváka“ titulky k různým filmům či filmovým festivalům. Nejvýznamnější akcí, na které se Portlingua podílí je Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech (PORTLINGUA – Projekce titulků - Překlad filmů).

Další filmový festival, který je uzpůsobený potřebám neslyšících je festival Jeden svět, pořádaný organizací Člověk v tísni. Tato akce je zaměřená na dokumentární a vzdělávací filmy (Deaf Friendly rozšíření | Jeden svět 2020).

Bohužel není obvyklé, že by běžné filmové snímky byly doplněné o titulky či tlumočení, a to především z technické, časové, a finanční náročnosti.

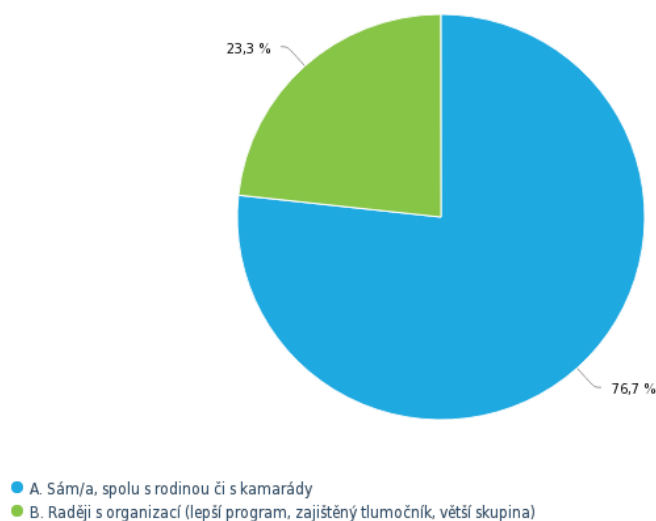
„Osvěta o sluchovém postižení, znakovém jazyce a komunitě Neslyšících“ – Neslyšící si jsou vědomi, že osvěta je v této oblasti velmi malá, a proto nemá slyšící společnost dostatečné informace. Někteří respondenti se domnívají, že pochopení intaktní společnosti, jaký je život neslyšícího člověka by vedlo k zlepšení kulturního vyžití, protože by se slyšící začali o tuto problematiku více zajímat.

S kým běžně jezdíte na výlety?

Následující otázka se týkala společnosti, kterou respondenti preferují na výletech, zda raději cestují sami, rodinou, kamarády či volí organizaci, která zajistí program a tlumočnicka.

Větší počet respondentů, přesně 178, běžně cestuje po výlet bez organizace, pouze s přáteli nebo rodinou. Kdežto 54 odpovídajících upřednostňuje předem zorganizovaný výlet organizací.

Lze tedy vyvodit, že i přes komunikační bariéru mezi neslyšícími a slyšícími, neslyšící jezdí na výlety bez organizací, zajišťujících program a tlumočení.

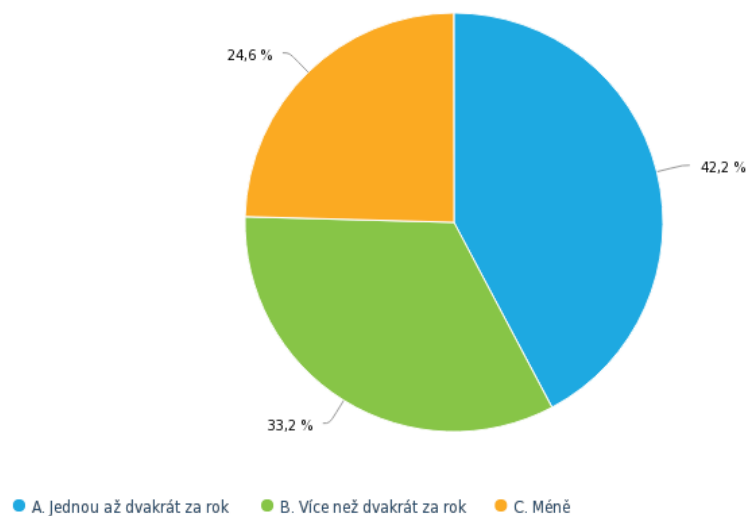

Graf č.6: S kým běžně jezdíte na výlety?

Jak často navštěvujete hrady a zámky v ČR?

Osmá otázka se tázala respondentů, jak často navštěvují hrady a zámky po České republice. Nejvíce dotazovaných, 98 respondentů dle zjištěných odpovědí navštěvuje hrady a zámky jednou až dvakrát ročně. Následovala odpověď “vícekrát do roka”, kterou vybralo 77 neslyšících. Odpovědí, která byla vybrána nejméně krát, vybralo 57 respondentů, kteří navštěvují hrady a zámky méně než dvakrát ročně.

Je udivující, že neslyšící navštěvují hrady a zámky v takové míře i přes absenci prohlídek v jejich mateřském jazyce. Z předchozí otázky je zřejmé, že mnohem více neslyšících cestuje bez slyšícího doprovodu. Dá se tedy domnívat, že neslyšící si z návštěv hradů a zámků odnášejí pouze vizuální zážitek.

Graf č 7: Jak často navštěvujete hrady a zámky v ČR?

Jak hodnotíte situaci s přístupností hradů a zámků v České republice pro neslyšící?

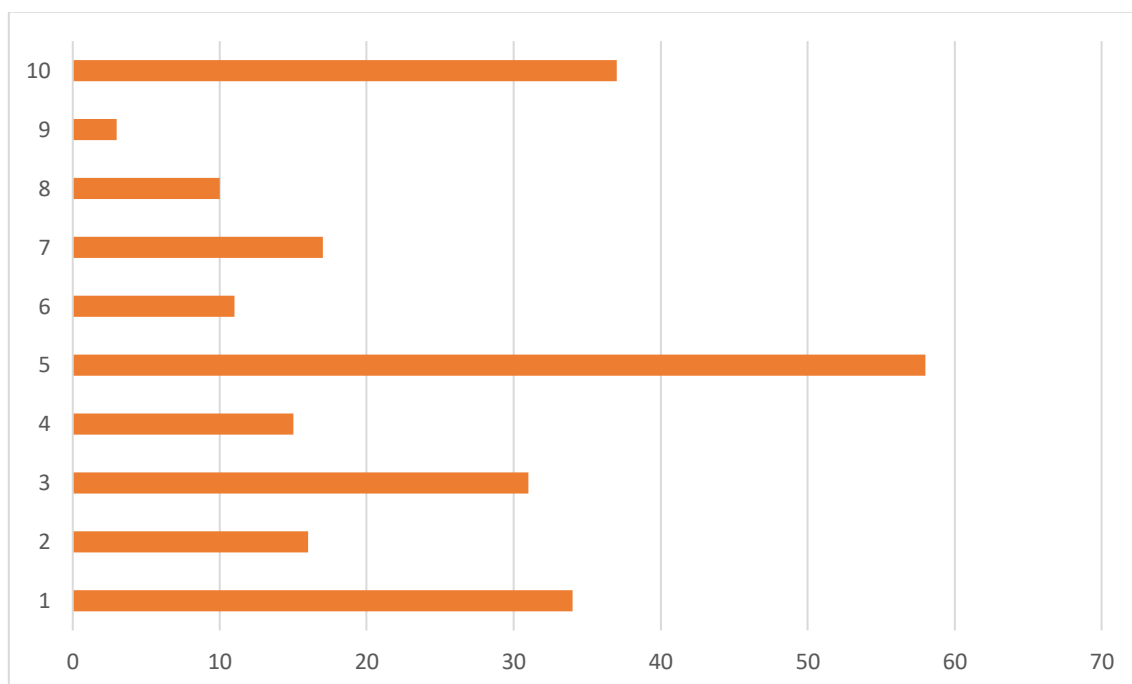
Charakteristika deváté otázky byla jiná než u zbývajících. Jednalo se o hodnocení přístupnosti hradů a zámků pro neslyšící, pomoci hodnotící osy. Respondenti mohli určit na kolik hvězdiček posuzují přístupnost hradů a zámků, kdy jedna hvězda vypovídala nejhorší situace a deset hvězd situace nejlepší. Definitivní výsledek ukazuje 5 hvězd, znamenající průměr.

I když nejvíce respondentů vybralo bod v polovině stupnice, je velmi pozoruhodné, že pouze malý početní rozdíl respondentů vznikl při komparaci krajních hodnot.

Graf č 8: Jak průměrně hodnotíte situaci s přístupností hradů a zámků v České republice pro neslyšící?

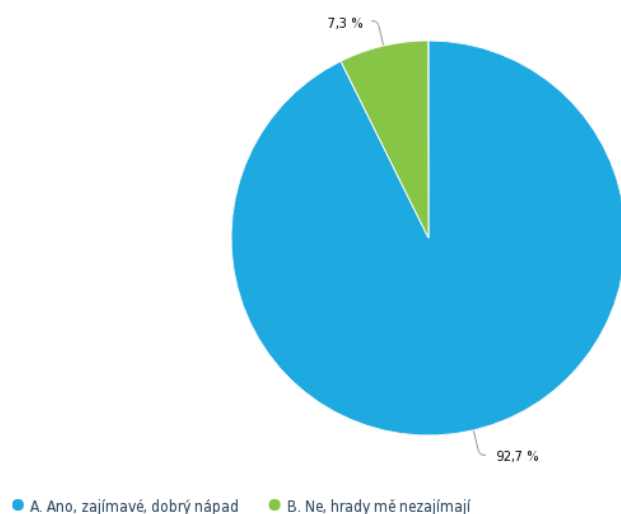

Graf č 9: Jak celkově hodnotíte situaci s přístupností hradů a zámků v České republice pro neslyšící?

Cestoval byste více po hradech a zámcích, pokud by byla zajištěna videoprohlídka ve znakovém jazyce?

Tato otázka se tázala respondentů, zda by cestovali více po hradech a zámcích, pokud by byla zajištěna videoprohlídka ve znakovém jazyce. V drtivé většině byla odpověď kladná, kterou si vybralo 215 neslyšících. Pro odpověď “ne, hrady a zámky mě nezajímají” se rozhodlo 17 odpovídajících.

Je možné se tedy domnívat, že by neslyšící videoprohlídky ocenili a zvýšil by se obecný zájem neslyšících o hrady a zámky v České republice.

Graf č 10: Cestoval byste více po hradech a zámcích, pokud by byla zajištěna videoprohlídka?

Pokud máte nějaké nápady, které se týkají tématu kultury neslyšících či přístupností hradů pro neslyšící, budu ráda, pokud mi je napíšete [zde](#).

Poslední otázka byla opět otevřeného charakteru. Respondenti měli možnost napsat připomínky, nápady, názory, týkající se kultury neslyšících či přístupnosti hradů a zámků.

Vybrané odpovědi doplněné o komentář:

„Tablet s videoprohlídkou do některých kulturních institucí“ - Jak vyplývá z výzkumu, neslyšící by měli zájem o službu vypůjčení tabletu či jiné technické pomůcky na které by si mohli prohlédnout videoprohlídku spojenou s daným objektem. Tato varianta není ale ve velké míře realizovatelná, především z důvodu finanční náročnosti.

„Zajištění specificky upraveného textu pro neslyšící návštěvníky a štítky, které označí jednotlivé objekty“ - Několik neslyšících respondentů psalo o doplnění kulturních akcí přinejmenším o upravený text pro neslyšící. Jedná se o méně náročnou variantu po finanční stránce. Na některých hradech a zámcích je tato služba, již zavedena. Problém je však nedostatečné označení předmětů, o kterých je psáno v textu. Neslyšící má tedy dostatek informací k danému tématu či předmětu, nemusí si být ovšem jistý, kde se nachází.

V dalších odpovědích dotazovaní vypisují jednotlivá místa, která by chtěli navštívit s tlumočníkem či videoprohlídkou. Jedná se o místa jako je *Terezín*, *Pražský Hrad*, *Český Krumlov*, *Karlštejn*.

Mnozí respondenti opět zmiňují nedostatek tlumočnicků a nedostatek akcí. Neslyšící nemají na výběr z tolika možností kulturního vyžití jako slyšící jedinec i přes to že by měli velký zájem.

5.5 Vyhodnocení výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zjištění, jakým způsobem vnímají kulturu neslyšících samotní neslyšící a jakým způsobem posuzují možnost získání informací potřebných k totožnému zážitku z hradů a zámků jako může získat slyšící společnost. Dle získaných dat lze odpovědět na výzkumné otázky takto:

Je nabídka kulturních akcí pro osoby se sluchovým postižením dostatečná?

Podle první sady otázek, týkajících se kultury neslyšících (otázka č.3, č.4, č.5, č.6), se ukazuje, že 36 % neslyšících nepovažuje možnosti svého kulturního vyžití za dostatečné. Tito nespokojení respondenti jako důvod špatného kulturního vyžití uvádějí nedostatečné tlumočení kulturních akcí a s tím související problém s množstvím tlumočnicků. Dalším problémem je slabá nabídka kulturních akcí organizovaných mimo velké města. Proto je možné vyvodit závěr, že kultura neslyšících se stále rozvíjí, ale neslyšící jí nemají možnost využívat na totožné úrovni na všech místech.

Navštěvují Neslyšící hrady a zámky méně?

Tato premisa se ukázala jako nepravdivá. I když by se dalo předpokládat, že neslyšící nebudou zainteresováni do návštěv hradů a zámků, a to především kvůli nedostatku informací o daném objektu ve správném komunikačním kanále či kvůli jazykové bariéře (nákup vstupenek, prohlídka se slyšící skupinou aj.), dle výzkumného šetření lze říci opak. Více než 75 % respondentů navštěvuje hrady a zámky po České republice nejméně jednou ročně, mnozí i vícekrát. Z toho vyplývá, že neslyšící mají o tuto kulturní aktivitu

zájem i přes veškeré nesnáze, které jsou zapříčiněné jejich handicapem. Je otázkou, zdali si odnesou ekvivalentní kulturní zážitek jako slyšící návštěvník.

Zvýšila by nabídka videoprohlídek ve znakovém jazyce zájem Neslyšících o návštěvu hradů a zámků?

Z předchozího výsledku vyplývá, že neslyšící se zajímají o hrady a zámky. Může tedy nabídka videoprohlídek ve znakovém jazyce přilákat další návštěvníky? Prohlídka s pomocí moderních technologií bez průvodce má svá specifika, mezi nimi mnoho pozitiv. Především neslyšící není vázán na tlumočníka a může navštívit objekt bez předešlého objednání, není nutné cestovat s organizací zajišťující celý program a je možné využívat vlastní chytrý mobilní telefon. Vlastní zařízení má v tomto případě více výhod než například erární tablet, který by si neslyšící mohli na dané kulturní památce vypůjčit. Jedná se o méně finančně náročné řešení, protože velká většina neslyšících vlastní chytrý mobilní telefon, na kterém mají možnost přehrávat videa. Další klad je, pokud hrad/zámek navštíví skupina neslyšících, každý má své zařízení, které umí dobře ovládat a není nutnost se o tablet střídat a tím pádem se jedinec může plně soustředit na informace, které mu jsou ve videu předávány. Ovšem jsou zde i některá negativa, na které je třeba brát zřetel. Někteří návštěvníci upřednostňují lidský kontakt před technologickým řešením, proto by jim taková prohlídka nemusela vždy vyhovovat. Svou roli může sehrát i fakt, že v této podobě se nemůže neslyšící návštěvník dodatečně dotazovat na informace, které nejsou ve videu zmíněny. Výzkumné šetření jednoznačně ukazuje, že pozitiva u dotazovaných převažují a že by neslyšící tuto formu prohlídek hradů a zámků v drtivé většině ocenili. I přes současný zájem by tak popularita kulturních památek vzrostla.

Závěr

Tato bakalářská práce se primárně věnovala tématům sluchového postižení, specifikům komunity Neslyšících a kulturnímu životu. Úvodní část se věnuje obecným informacím nezbytným pro pochopení předmětu zkoumání. Především je třeba si uvědomit rozdíly ve společnosti a hledat způsoby, jak je překonávat, ať už za pomoci technologií či vlastním sebevzděláváním.

Kulturu v této práci lze rozdělit na dva charakteristicky odlišné typy, a to na kulturu intaktní společnosti a kulturu Neslyšících, kterou si uživatelé znakového jazyka vytváří sami a malé množství kulturních akcí, které jsou tlumočené. Tím jsou ovšem Neslyšící vyčleňováni a jejich vliv málokdy přesahuje hranice Neslyšící komunity. Jednoznačně lze tvrdit, že pokud by došlo ke příklonu obou kulturních proudů, vedlo by to k obohacení jak slyšící, tak neslyšící společnosti. Všeobecně ve společnosti chybí dostatečné povědomí o problematice sluchového postižení a užívání znakového jazyka, přestože sluchová vada může postihnout kohokoliv. Neslyšící by měli mít možnost účasti na kulturních akcích, které dnes nemohou navštívit kvůli jazykové bariéře. Technologický pokrok moderní doby přináší nové možnosti, jak zvýšit kvalitu života osobám se sluchovým postižením a nové možnosti jejich integrace do kulturního života.

V praktické části bylo využito dotazníkové šetření tlumočené do znakového jazyka. Neslyšící respondenti odpovídali na otázky týkajících se kultury a přístupnosti kulturních památek. Z výzkumu vyplývá, že Neslyšící mají velký zájem o různorodé kulturní akce, které ovšem pro tuto minoritu nejsou uzpůsobeny, a to hlavně z důvodu nedostatečného tlumočení. Neslyšící se také zajímají o hrady a zámky, a to i přesto, že si z nich mohou odnést pouze poloviční zážitek. Tato práce nastiňuje možnosti budoucích řešení takových problémů.

Podstatou speciální pedagogiky je pomáhat lidem s tělesným nebo mentálním postižením. Primárně se tento obor ovšem věnuje zásadním otázkám týkajících se běžného života s postižením, jako je například upravená školní docházka, ranná péče, správná diagnostika a poradenství. Kultura je dodnes ovšem pouze okrajovou podoblastí speciální pedagogiky. Česká republika disponuje velkým počtem hradů a zámků, které jsou sice fyzicky pro Neslyšící přístupné, ale bez možnosti odborného výkladu nabízí

pramale kulturní obohacení. Lepších výsledků lze dosáhnout jedině za přispění právě speciální pedagogiky, neboť znalost znakového jazyka a správného přístupu k lidem s postižením je klíčová. Tlumočníci znakového jazyka a speciální pedagogové by mohli společnými silami vytvořit systém videoprohlídek, které by Neslyšícímu předali zajímavé informace týkající se hradů a zámků. Ze získaných dat z empirické části, lze říci že by Neslyšící přijali tuto službu s radostí.

Seznam použité literatury:

1. ČERVINKOVÁ HOUŠKOVÁ, Kateřina a Tamara KOVÁČOVÁ. *Umělecké tlumočení do znakového jazyka*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-10-5.
2. DOUŠOVÁ, Věra a Petr VYSUČEK. *Jak komunikovat s neslyšícím klientem?* Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-18-4.
3. DRUGA, Rastislav, GRIM Miloš a SMETANA Karel. *Anatomie periferního nervového systému, smyslových orgánů a kůže*. Praha: Galén, 2013. ISBN 978-80-7262-970-1.
4. FOXOVÁ, Margalit. 2007. *Talking Hands: What Sign Language Reveals About the Mind*. New York: Simon & Schuster
5. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
6. HÁDKOVÁ, Kateřina. *Vzdělávání žáků a studentů s kochleárním implantátem*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7290-618-5.
7. HOLMANOVÁ, Jitka. *Raná péče o dítě se sluchovým postižením*. Praha: Septima, 2002. ISBN 80-721-6162-8.
8. HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0
9. HROBŇ, Miloslav, Jaroslav HOŘEJŠÍ a Ivan JEDLIČKA, 1998. *Nedoslýchavost*. Praha: Galén. ISBN 80-86003-13-2.
10. HRUBÝ, Jaroslav. *Úvod do výchovy a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Tiché učení, 2010-. ISBN 978-80-904786-1-9.
11. HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1998. ISBN 80-7216-006-0.
12. HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. ISBN 80-7216-096-6.

13. CHVÁTALOVÁ, Helena. *Jak se žije dětem s postižením: problematika pěti typů zdravotních postižení*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-588-1.
14. KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87153-94-9
15. KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikace sluchově postižených*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0329-2.
16. LANGROVÁ, Iveta. *Dorozumívání s hluchoslepy – přehled komunikačních systémů a technik. Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998, 8(1), 25-29. ISSN 1211-2720. (časopis)
17. LEJSKA, Mojmír. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-038-7.
18. MALÝ, Stanislav, Miroslav KRÁL a Eva HANÁKOVÁ. *ABC ergonomie*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-027-0.
19. NEUBAUER, Karel. *Úvod do logopedie sluchově postižených: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. ISBN 978-80-7041-755-3.
20. NOVOTNÁ, Pavla. *Deaf Art – Výtvarné umění v kultuře Neslyšících*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. Pocity. ISBN 978-80-210-4776-1.
21. PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.
22. SLÁNSKÁ BÍMOVÁ, Petra a Lenka OKROUHLÍKOVÁ. *Rysy přirozených jazyků: český znakový jazyk jako přirozený jazyk; Lexikografie: slovníky českého znakového jazyka*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-91-8.
23. ŠEDIVÁ, Zdena. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Praha: Septima, 2006. ISBN 80-7216-232-2
24. ŠLAPÁK, Ivo a FLORIÁNOVÁ, Pavla. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie*. Brno: Paido, 1999. ISBN 80-85931-67-2.
25. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

26. VALENTA, Milan. *Slovník speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0937-9.
27. Zákon č. 384/2008 Sb. ze dne 23. září 2008, o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. In: Sbírka zákonů 20. 10. 2008, roč. 2008, částka 423. ISSN 1211-1244.
28. ZIMA, Petr. *Komunita a komunikace*. Praha: SOFIS, 1999. ISBN 80-902439-9-1

Seznam elektronických zdrojů

1. ASNEP.cz – Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel » Časopis Gong. *ASNEP.cz – Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel* [online]. 2004 [cit. 2.06.2020]. Dostupné z: <http://www.asnep.cz/casopis-gong/>
2. AudioNIKA 1. Výběr sluchadla dle konstrukčního typu. *AudioNIKA . Vítejte na našich stránkách* [online]. [cit. 16.07.2020]. Dostupné z: <http://www.audionika.cz/stranka/vyber-sluchadla-dle-konstrukcniho-typu>
3. AudioNIKA 2. Ozvučení prostor pro sluchově postižené. *AudioNIKA . Vítejte na našich stránkách* [online]. [cit. 16.07.2020]. Dostupné z: <http://www.audionika.cz/stranka/ozvuceni-prostor-pro-sluchove-postizene>
4. CD a DVD. *Ústav jazyků a komunikace neslyšících*. [online]. FF UK 2015 [cit. 2.06.2020]. Dostupné z: <https://ujkn.ff.cuni.cz/cs/aktivita/cd-a-dvd-2/>
5. Časopis UNIE. *Česká Unie Neslyšících, z.ú..* [online]. 2004 [cit. 2.06.2020] Dostupné z: <https://www.cun.cz/cs/casopis-unie/>
6. Český paralympijský výbor. *Český paralympijský výbor* [online]. [cit. 1.06.2020]. Dostupné z: <https://paralympic.cz/cpv/deaflympiady/#ldh>
7. Deafness and hearing loss. *WHO World Health Organization* [online]. [cit. 16.05.2020]. Dostupné z: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/deafness-and-hearing-loss>
8. Deaf 'Hear' Vibrations. *Current Health News* [online]. 2020 HealthDay. [cit. 1.06.2020]. Dostupné z: <https://consumer.healthday.com/cognitive-health-information-26/brain-health-news-80/deaf-hear-vibrations-405034.html>
9. Deaf Friendly rozšíření. *Jeden svět 2020* [online]. 1999 [cit. 21.07.2020]. Dostupné z: <https://www.jedensvet.cz/2020/deaf-friendly-rozsireni>
10. Definice hluchoslepoty. *LORM – Společnost pro hluchoslepé* [online]. 2015 [cit. 16.03.2020]. Dostupné z: <https://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/definice-hluchoslepoty/>
11. Dětská otolaryngologie: Objektivní tinnitus. *Institut biostatistiky a analýz Masarykovy univerzity* [online]. 2020 [cit. 5.05.2020]. Dostupné

- z: <https://telemedicina.med.muni.cz/pdm/detska-ork/index.php?pg=ucho--choroby-vnitriho-ucha--tinnitus--objektivni-tinnitus>
12. Diagnostický přístup k pacientům s tinnitem. *MEDICAL TRIBUNE CZ* [online]. 2000 [cit. 5.04.2020]. Dostupné z: <https://www.tribune.cz/clanek/34683-diagnosticky-pristup-k-pacientum-s-tinnitem>
  13. Different types of tinnitus explained. *ReSound* [online]. [cit. 5.04.2020]. Dostupné z: <https://www.resound.com/cs-cz/hearing-loss/tinnitus/types>
  14. Festival Otevřená náruč v Národním divadle. *Informační portál českého divadla* [online]. [cit. 29.05.2020]. Dostupné z: <https://www.divadlo.cz/?clanky=festival-otevrena-naruc-v-narodnim-divadle>
  15. Gallaudet Dance Company – taneční akademie pro neslyšící tanečníky – Tiché zprávy. *Tiché zprávy – Aktuality ve znakovém jazyce* [online]. 2012 [cit. 2.06.2020]. Dostupné z: <https://www.tichezpravy.cz/gallaudet-dance-company-tanecni-akademie-pro-neslysici-tanecniky/>
  16. Hrad Svojanov se otevře i pro nevidomé a neslyšící - Novinky.cz. *Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. 2003 [cit. 2.07.2020]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/cestovani/clanek/hrad-svojanov-se-otevre-i-pro-nevidome-a-neslysici-40026289>
  17. Kratochvílová, Kristina. *Nová knížka neslyšících autorů* [online]. Gong, 2007. [cit. 1.06.2020]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/207-nova-knizka-neslysich-atoru>
  18. Kultura. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 29.06.2020]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kultura>
  19. Mandy Harvey – Official Website. *Mandy Harvey – Official Website* [online]. [cit. 1.06.2020]. Dostupné z: <https://mandyharveymusic.com/>
  20. Metodický portál. *RVP – Modul Články* [online]. [cit. 30.05.2020]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/s/9357/O-VYUCE-NESLYSICICH.html/>
  21. MOTEJZNÍKOVÁ, Jitka. Kochleární implantace a společenství a kultura neslyšících [online]. *Info-Zpravodaj*, 2005, [cit. 5.06.2020]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/140-kochlearni-implantace-a-spolecenstvi-a-kultura-neslysich>

22. MYŠKA, Petr. Postižení sluchu v dětském věku, následná léčebně – rehabilitační péče. *Pediatr pro Praxi* [online]. Praha, Solen s.r.o., 2007, [cit. 15.06.2020]. Dostupné z: https://www.pediatricpropraxi.cz/artkey/ped-200702-0006_Postizeni_sluchu_v_detskem_veku_nasledna_lecebne-rehabilitacni_pece.php
23. NAJMANOVÁ, Milena. *Různé typy divadelního tlumočení* [online]. Unie, 2006, [cit. 29.05.2020]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/86-ruzne-typy-divadelniho-tlumoceni>
24. O České komoře tlumočnicků znakového jazyka. *Česká komora tlumočnicků znakového jazyka* [online]. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. [cit. 17.07.2020]. Dostupné z: <http://www.cktjz.com/o-komore/>
25. O hluchoslepotě. *LORM – Společnost pro hluchoslepe* [online]. 2015. [cit. 8.04.2020]. [cit. 16.03.2020]. Dostupné z: <https://www.lorm.cz/pro-verejnost/o-hluchoslepote/>
26. O nás – *Czech Union of the Deaf*, z.ú. [online]. Česká Unie Neslyšících, z.ú. [cit. 2.06.2020]. Dostupné z: <https://www.cun.cz/cs/o-nas/>
27. Pevnost - České centrum znakového jazyka, z. ú.. *Pevnost – České centrum znakového jazyka*, z. ú. [online]. 2015 pevnost.com [cit. 2.06.2020]. Dostupné z: <http://www.pevnost.com/cz/o-nas-29>
28. Pomůcky pro sluchově postižené – Služby zdravotně postiženým, centrum služeb, Karlovy Vary, Sokolov, Cheb. *AKTUALITY – Služby zdravotně postiženým, centrum služeb, Karlovy Vary, Sokolov, Cheb* [online]. [cit. 14.05.2020]. Dostupné z: <https://www.sluzbypostizenym.cz/sluzby/informace-pro-zajemce-o-sluzby/prodej-pomucek/pomucky-pro-sluchove-postizene>
29. PORTLINGUA – Kino Neslyšícího diváka. *PORTLINGUA – Projekce titulků – Překlad filmů* [online]. 2011 Jan Pyšvejc [cit. 21.07.2020]. Dostupné z: <http://www.portlingua.cz/titulky.aspx>
30. Praha-Nové Město: Nepanto (od 1973). *DbČAD – Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR)* [online]. [cit. 15.06.2020]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=soubor&id=40517>

31. Proč, kde, jak a pro koho instalovat indukční smyčky. *Indukční smyčky* [online]. 1996 [cit. 5.06. 2020]. Dostupné z: <http://www.indukcni-smycky.cz/proc-kde-jak-a-pro-koho-instalovat-indukcni-smycky/t1050>
32. Průvodce pro neslyšící testovali v Náměšti a Jaroměřicích – Třebíčský deník. *Třebíčský deník – informace, které jsou vám nejbliž* [online]. [cit. 4.06.2020]. Dostupné z: https://trebicky.denik.cz/kultura_region/pruvodce-pro-neslysici-testovali-v-namesti-a-jaromericich-20170311.html
33. ŘEŽŇÁKOVÁ, Lada. *S tlumočnickem na úřad i k lékaři. Neslyšící čekají na pomoc i měsíce* [online]. iDNES, 2020 [cit. 14.05.2020] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/tlumocnici-do-znakove-reci-handicapovani-nedostatek-problemy.A200212_133907_domaci_lre
34. Sean Forbes. *Deaf And Loud. Sean Forbes* [online]. [cit. 18.06.2020]. Dostupné z: <https://www.deafandloud.com/>
35. Seznam organizací. *Ruce* [online]. RUCE 2004 [cit. 2.06.2020]. [cit. 14.05.2020]. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/94-seznam-organizaci>
36. SNN: O SVAZU. *SNN: HLAVNÍ STRANA* [online]. 2017 [cit. 13.07.2020]. Dostupné z: <https://www.snnr.cz/O-SVAZU>
37. Somatosenzorický tinnitus – Fyzioterapie Letná. *Fyzioterapie Letná - Mgr. Stanislav Machač, Ph.D. - Fyzioterapie Letná* [online]. [cit. 7.04.2020]. Dostupné z: <http://fyzio-letna.cz/uncategorized/somatosenzoricky-tinnitus/>
38. Televizní klub neslyšících — Česká televize. *Česká televize* [online]. [cit. 4.06.2020]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1096066178-televizni-klub-neslysicich/215562221800018/>
39. Tiché zprávy. *Aktuality ve znakovém jazyce* [online]. [cit. 13.06.2020]. Dostupné z: <https://www.tichezpravy.cz/jak-se-natacela-vanocni-pohadka-pro-neslysici/>
40. Tichý hrad Rotštejn – dostupný pro neslyšící. *Tichý svět. Tichý svět – nasloucháme neslyšícím* [online]. [cit. 12.05.2020]. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz/projekty/tichy-hrad-rotstejn-dostupny-pro-neslysici>
41. Výchovná dramatika pro Neslyšící – Katalog oborů JAMU. Informační systém [online]. [cit. 19.04.2020]. Dostupné z: <https://is.jamu.cz/obory/61>
42. Základy otorinolaryngologie a foniatrie pro studenty speciální pedagogiky. Lékařská fakulta Masarykovy univerzity. Informační systém [online]. [cit.

5.04.2020].

Dostupné

z: https://is.muni.cz/elportal/estud/pedf/js09/orl/web/pages/1_2_vysetrovaci_mety_ucha.html

43. ZEMÁNEK, Jindřich. DbČAD – Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. [cit. 4.06.2020]. Dostupné z: <https://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=2087>

Seznam použitých grafů

Graf č.1: Jaké je vaše pohlaví?.....	56
Graf č.2: Kolik Vám je let?.....	57
Graf č.3: Jaká je podle vás kultura pro Neslyšící v České republice?	58
Graf č.4: Jak často navštěvujete kulturní akce (divadlo, kino, výstava...)?.....	59
Graf č.5: Jaké kulturní akce máte nejraději?.....	61
Graf č.6: S kým běžně jezdíte na výlety?	63
Graf č 7: Jak často navštěvujete hrady a zámky v ČR?	64
Graf č 8: Jak průměrně hodnotíte situaci s přístupností hradů a zámků v České republice pro neslyšící?	64
Graf č 9: Jak celkově hodnotíte situaci s přístupností hradů a zámků v České republice pro neslyšící?	65
Graf č 10: Cestoval byste více po hradech a zámcích, pokud by byla zajištěna videoprohlídka?.....	66

Přílohy:

Příloha č.1 – přesné znění dotazníku

Kultura neslyšících se zaměřením na hrady a zámky v České republice

Dobrý den, mé jméno je Olina Pospíšilová a jsem studentkou speciální pedagogiky. Zaprvé bych se chtěla omluvit za mé znakování, stále se učím. Proč jsem ale připravila tento dotazník? Píši bakalářskou práci na téma "Kultura neslyšících se zaměřením na hrady a zámky v České republice". Chtěla bych poukázat na problém s přístupností českých hradů a zámku pro neslyšící. A proto potřebuji znát Váš názor. Děkuji moc za odpovědi.

Jaké je Vaše pohlaví?

- a. Žena
- b. Muž

Kolik je Vám let?

- a. 0-15
- b. 15-30
- c. 30-45
- d. 46 a více

Jaká je podle Vás Kultura pro Neslyšící v České republice?

- a. Skvělá, akcí je dostatek
- b. Dobrá
- c. Nic moc
- d. Špatná, akcí určených pro Neslyšící je málo

Jak často navštěvujete kulturní akce (divadlo, kino, výstava..)

- a. Jednou do měsíce

- b. Vícekrát do měsíce
- c. Jednou, dvakrát do půl roku
- d. Jednou, dvakrát do roka
- e. Méně

Jaké kulturní akce máte nejraději?

- a. Divadlo, kino
- b. Koncerty
- c. Festivaly
- d. Výstavy
- e. Jiné: ...

Napadá Tě, jakým způsobem by se dala kultura Neslyšících zlepšit?

S kým běžně jezdíte na výlety?

- a. Sám/a, spolu s rodinou či kamarády
- b. Raději s organizací (lepší program, zajištěný tlumočník, větší skupina)

Jak často navštěvujete hrady a zámky v České republice?

- a. Jednou až dvakrát za rok
- b. Více než dvakrát za rok
- c. Méně

Jak hodnotíte situaci s přístupností hradů a zámku v České republice pro Neslyšící? (Hodnocení 1-10, 1- nejhorší, 5 - průměr, 10 - nejlepší)

Cestoval byste více, po hradech a zámcích, pokud by byla zajištěna videoprohlídka ve znakovém jazyce?

- a. Ano, zajímavý nápad
- b. Ne, hrady mě nezajímají

Pokud máte nějaké nápady, které se týkají tématu kultury Neslyšících či přístupnosti hradů a zámků pro Neslyšící, budu ráda, pokud mi je napíšete zde:

Děkuji mnohokrát